

**YEREL YÖNETİMLER
SEÇİM BİLDİRGESİ**

KASIM 2013

Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği
Selanik Cad. No:19/1 Yenişehir 06650
ANKARA

Tel: (312) 418 12 75 Faks: (312) 417 48 24
web:<http://www.tmmob.org.tr>
e-posta:tmmob@tmmob.org.tr

Baskı:

Mattek Basın Yayın Tanıtım Tic. San. Ltd. Şti
Ağaç İşleri Sanayi Sitesi 1354. Cadde 1362 Sokak
No:35 İvedik/ANKARA

Tel: (312) 433 23 10 Faks: (312) 434 03 56

Baskı Tarihi:

22 Kasım 2013

GİRİŞ

Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği (TMMOB), demokratik katılıma açık, çağdaş bir yerel yönetim anlayışı geliştirilmesini tarihsel önemde görmektedir. TMMOB, bu belgeyle kentlerimizin yönetiminde çağdaş anlayışla kamu yararının, bilimin ve hukukun esas alınması için, seçim süreci ve yerel yönetim anlayışına ilişkin politika, düşünce, uyarı ve önerileri kamuoyu ile paylaşmayı amaçlamaktadır.

TMMOB'nin uzunca bir süredir değişik kentlerde düzenlediği “Kent Sempozyumları” ve yaptığı çalışmalar göstermiştir ki; yaşadığımız kentler çağdaş toplumlara yakışır biçimde yönetilmemektedir.

Emperyalizme bağımlı olan Türkiye, 12 Eylül 1980 darbesinden bu yana yeni liberal temellerde, yerli büyük sermaye, yeni sermaye grupları ve ranta dayalı çıkarlar doğrultusunda sosyo-ekonomik yapı ve devlet yapısı itibarıyla yeniden yapılandırılmaktadır. Bu politikaların hayata geçirilmesinde kamu hizmetlerinin merkezi yönetimden koparılıp küresel piyasaya açılması, kamu hizmet alanının daraltılması, dolayısıyla kamu iktidarının yönetsel düzeyde sermayeye devredilmesi ana amaç olmuştur.

Bu süreçte yürütülen serbestleştirme ve özelleştirmeler, kamusal hizmetlerin piyasaya açılarak ticarileştirilmesi, üretimden vazgeçilerek ülke topraklarının dünyanın emlak/rant piyasası haline getirilmesi, güvencesiz çalışma koşullarının yaygınlaştırılması ve kamu idari yapısının bu doğrultuda yeniden düzenlenmesi yerel yönetimlere ve kentlere doğrudan yansımıştır.

Kentler ve yerel yönetimler ülke politikalarının doğrudan uygulama alanıdır. Bu nedenle kentler ve yerel yönetimler siyasetin ve sermayenin de ilgi odağıdır.

11 yıllık iktidarında üretimden vazgeçerek ülke ekonomisini arazi rantı üzerinden temellendiren AKP, bugüne dek görülmemiş ölçüde, hiçbir insani, hukuki, ulusal ya da evrensel değer ve kural tanımaksızın ülkeyi, kentleri yağma ve talana açarak yeni rant kaynaklarının yaratılmasını sağlamıştır.

Sanayiden eğitim ve sağlığa dek birçok kamu hizmetindeki serbestleştirme, özelleştirme bu çerçevede gerçekleşmiştir. “Yerel Yönetim Reformu” adı altında yapılan düzenlemelerle belediyeler, il özel idareleri, mahalli

idareler ve İller Bankası'nın sunduğu hizmetler piyasaya açılmıştır. Çalışma yaşamını düzenleyen yasalar ile "Personel Rejimi Reformu" da esnek, güvencesiz çalışmayı, taşeronlaşma ve sendikasılaştırmayı yerleştirmiştir.

Uсталık döneminde, AKP, 2011 yılında çıkardığı yetki yasasıyla Bakanlıkların kapatılması, açılması, birleştirilmesi dahil kamu idarelerinin yeniden yapılandırılmasıyla ilgili olarak 20 yasada değişiklik yapma yetkisi almış, parlamentoyu saf dışı bırakarak TBMM'ye kanun teklifi sunmadan olağanüstü bir yönetim biçimi benimseyerek kamu yönetimini değiştirmiş, kamusal varlıkların yok olmasına yol açacak düzenlemeler ve ülke planlama sisteminde köklü değişiklikler yapmıştır.

KHK ile 4708 sayılı Yapı Denetimi Hakkında Yasa, 3194 sayılı İmar Yasası, 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu, 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıkları Kanunu, 4848 sayılı Kültür ve Turizm Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun, 3234 sayılı Orman Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun, 6107 sayılı İller Bankası Anonim Şirketi Hakkında Kanun'da değişiklikler yapılmıştır. KHK'lar dönemi olarak adlandırılacak bu dönemde, kurduğu bakanlığı üzerinden bir ay geçmeden ikiye bölen, bundan bir ay sonra görevlerini yeniden düzenleyen; başka bir KHK ile bir önceki KHK'yi değiştiren, eklemeler yapan, çıkaran; genel müdürlükleri, kurulları bir bakanlıktan diğerine geçiren AKP, kamu idaresini yapboz tahtasına, siyasetin arenasına çevirmiştir.

Yapılan değişikliklerle, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na yeni ve olağanüstü yetkiler devredilmiş ve tanınmıştır. 1999 yılında, ülke tarihinin en büyük yıkımlarından birisi olan Gölçük depreminin olduğu gün, 17 Ağustos 2011 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanan 648 sayılı KHK ile Çevre ve Şehircilik Bakanlığı kurulmuş, bu bakanlığa tüm ülkenin tapusunu istediği gibi kullanma yetkisi verilmiştir.

-Afet riski altındaki alanlar, depreme karşı dayanıksız yapıların bulunduğu alanların dönüşüm projeleri, tapu ister kamu kurum ve kuruluşunun, ister özel kişinin, isterse devletin hüküm ve tasarrufu altında olsun bu araziler üzerinde istediği tasarrufu yapma yetkisi yalnızca ve yalnızca Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'ndadır. Bu düzenlemelerle belediyelerin yetkisinden ve özel mülkiyetin korunmasından söz edilemeyeceği açıktır. Keyfi kullanıma açık olan bu yetkilerin "oy verenle oy vermeyenin tabii

ki aynı olmayacağını” beyan eden Bakanın keyfiyetine bırakılmasından endişe duymamak olanaklı değildir.

-2863 sayılı Yasa’da yapılan değişiklik ile tabiat varlıkları diğer deyişle doğal sit alanları da Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’na transfer edilerek bu alanların yok edilmesinin önü açılmıştır. Artık, milli parklar, tabiat parkları, tabiat anıtları, tabiatı koruma alanları, doğal sit alanları, sulak alanlar, özel çevre koruma bölgelerinin kullanma ve yapılaşmaya ilişkin kararları Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’nca verilecektir.

- 3194 sayılı İmar Yasası’na eklenen madde ile de mera, yaylak ve kışlaklar, 29 yıllığına kiralanıp yapılaşmaya açılmıştır.

-Yapı Denetimi Hakkında Yasa da bu KHK ile yürürlüğe girmiştir. Yapı denetçisi mühendis ve mimarları güvencesiz kılan, sorumluluğu ağır, ama bunun karşılığı hak ve yetkiyi vermeyen ve daha önce eleştirdiğimiz tasarı TBMM’de tartışılmadan sessiz sedasız dayatılmıştır.

Yaşadığımız süreç, hukuka dayalı demokratik bir toplum için olağan değildir, ülkemizde olağan demokrasilerde yeri olmayan tersi bir süreç işlemektedir. Bu düzenlemelerle gerek kurumsal yapısı gerekse görev alanı yeniden belirlenmiş bakanlıklar; su, orman, mera, yaylak, kışlak, tarım alanları gibi doğal kaynaklar ve çevre; planlama, enerji, kültürel varlıklar, bayındırlık, ulaşım gibi ülke topraklarının kullanım kararlarını doğrudan etkileyen sektörlerle ilişkin ilgili tüm yasal düzenlemeleri etkisiz hale getiren bir yeniden yapılanma gerçekleştirilmiştir.

“2011 TMMOB Seçim Bildirgesi”nde de belirttiğimiz gibi; insanca barınma hakkı ve deprem gerçeğinin gerektirdiği yapı denetimi uygulamalarında; tarım, orman, su, mera, kıyılar vb doğal kaynaklarımızın, kentlerin yönetiminde; enerji, gıda ve çevreye ilişkin politika ve stratejilerin belirlenmesi ve uygulanmasında mühendislik, mimarlık, şehir plancılığının gerektirdiği mesleki denetim ve bilimsel–teknik kriterler devre dışı bırakılmaktadır.

Şehir plancılığı hizmetlerinde kamusal fayda anlayışından vazgeçilmiş, serbestleştirme, özelleştirme, ticarileştirmenin aracı haline getirilmiş; rant odaklı projelere teslim edilen kentlerde plansızlık egemen kılınmıştır.

Sağlıklı kentleşme, kentsel hizmetlerin kamusal hizmet kapsamında ele alındığı; barınma, eğitim, sağlık, kültür hizmetlerinin insan hakkı olarak

görüldüğü; kamu yararı öncelikli enerji, çevre ve gıda politikalarının benimsendiği ve yerli mühendislik, yerli kaynak kullanımıyla; bağımsızlık, planlama, sanayileşme ve kalkınma ile olanaklıdır. Bu noktada gerek sağlıklı sanayileşme gerekse güvenli ve ergonomik çalışma koşulları, meslek örgütlerinin uluslararası standartlar, bilimsel-teknik uygulama ve önlemler eşliğindeki mesleki denetimini benimseyen anayasal, sosyal bir devlet sistemi ve onun güvenceleri kapsamında gerçekleştirilebilir.

Ancak AKP sanayi, çalışma yaşamı, işçi sağlığı ve iş güvenliği, yapı denetimi, imar, tarım, orman, su kaynakları, enerji, maden, çevre, gıda ve kentleşme ile ilgili yasa ve yönetmelik düzenlemelerini TMMOB'nin önerilerinin aksi doğrultuda yapmaktadır.

TMMOB, kentlerimizde var olan sorunların aşılması, sağlıklı, yaşanabilir ve güvenli kentsel çevrelerin üretilmesi ve kentsel yaşam kalitesinin iyileştirilmesini öngörmekte; kent halkının, emek ve meslek örgütlerinin demokratik katılımını ve denetimini sağlayacak bir anlayışın geliştirilmesini, öncelikli ve temel gerek olarak görmektedir.

Bugün kentlerimize baktığımızda, barınma, altyapı, ulaşım, enerji, sağlık, eğitim, kültür ve çevre, konularında sorunlar bulunmaktadır. Aynı zamanda, kentlerimiz, deprem, sel, heyelan ve yangın gibi afetlere de hazırlıklı değildir. Bu durum bugüne kadar izlenen, toplumsal çıkarları göz ardı eden ve insan yaşamını hiçe sayan yerel yönetim politikalarının yetersizliğinin en açık göstergesidir.

Bugün içinde yaşadığımız kentlerin mekansal ve çevresel bağlamda, niteliksiz yapılaşmasının, sağlıksız büyümesinin ardında; piyasa güçlerinin kent ölçeğinde tek egemen olduğu siyasal zeminin yaratılması ve sadece arazi rantına endekslenmiş, bu rantta sahip olacak çokuluslu şirketlerin kendi çıkarları doğrultusunda geliştirerek kontrol ettikleri bir kent ekonomisi anlayışı bulunmaktadır. Bu anlayışın ortaya çıkardığı sürekli ve plansız büyüme mekana, enerji, ulaşım, su, çöp, atık su gibi teknik altyapı hizmetlerinin yetersizliği ve eğitim, sağlık, kültür tesisleri, açık yeşil alanlardan yoksun yerleşim alanları olarak, toplumsal alanda da sosyal yarıma, ayrışma ve kültürel yozlaşma olarak yansımıştır. Gelir eşitsizliğini, sosyal kutuplaşmayı, mekânsal ayrışmayı, kentsel gerimi arttırmaktan başka bir şeye yaramamış sorunlar çeşitlenmiş ve derinleşmiştir.

Yerel idarelerce yürütölen hizmetlerde kamu yararı önceliği sürekli ihmal edile gelmiş, yıllar içinde, otomobil öncelikli düzenlemelerle, kentler, yaya, engelli, yaşlı, yoksul kesimler için ulaşılabilir olmaktan çıkmıştır.

Kentlerde yaşayanların büyük bir kısmı barınma eğitim, sağlık ve beslenme gibi temel haklardan yoksun bırakılırken, başta su, elektrik, doğalgaz ve ulaşım olmak üzere temel kentsel altyapı hizmetleri ile eğitim, kültür, sağlık, çevre vb. alanlarda sağlanan sosyal hizmetler özelleştirilerek, ticarileştirilmekte; kamusal kaynaklarımız yerli ve yabancı tekelere aktarılmaktadır. Emekçilerin, yoksulların ve tüm ezilenlerin sosyal, ekonomik ve siyasal yaşamdan tümüyle dışlandığı yıkıcı bir ortamda yoksulluk ve yoksunluk derinleşerek sürmektedir.

Kentsel dönüşüm ve yeniden yapılanma olarak adlandırılan süreçlerle belirlenen kent parçalarının, “**kentsel dönüşüm**” adı altında, içinde yaşayanlardan bağımsız, yeni imar hakları verilerek sermaye çevrelerine pazarlanması, özelleştirilmesi, satılması ya da tahsis edilmesi belli kesimler için ‘köşe dönme’ aracı haline getirilmiştir.

Kente ve bulunduğu doğa çevresine yönelik azami rant beklentileri doğrultusunda, Türkiye’de toplumsal düşünce, sınıfsal istemler, planlama kavramı, ulusal, bölgesel ve kentsel ölçeklerde planlama süreçleri özel yasalar ve yetki karmaşası içerisinde sulandırılmış; öлке çıkarı, toplumsal gelecek, dayanışma ve ahlaki değerler terk edilmiştir. “Halk” kavramı yerine “müşteri” kavramı ile yönetim anlayışı pekiştirilmiş; “Bireysellik, özel alan, serbest piyasa, rekabetçilik, yerelcilik, yönetişim, sivil toplumculuk, rantıye, yolsuzluk” kavramları yükselen değerler haline gelmiştir.

Azami rant beklentilerinin, yağmanın kısılcacına sokulan kentlerimizin doğa ve kültürel değerleri, ormanları, yeşil alanları, sahilleri yok edilmekte, kamu arazileri elden çıkarılmakta, yaşanan çevresel kirlilikle birlikte kentlerimiz ve kentlilerimiz bir felaketin eşiğine getirilmektedir. Çıkarılan özel düzenlemelerle bu değerleri korumak ve gelecek nesillere aktarmak yerine bu değerlerin üzerinde dolaşan rant beklentilerinin önündeki engeller kaldırılmış, doğa ve kültürel değerlerimiz ile birlikte yaşam alanlarımızın geleceği de tehdit altına alınmıştır.

Kentsel alanlardaki nüfus yığılmasının yarattığı sorunlarla birlikte, bütüncül planlamanın benimsenmemiş olması denetimsizlik, yanlış arazi

kullanım politikaları, cumhuriyet tarihine koşut kaçak yapılaşma ve imar affı süreçleriyle de beslenmiş, sağlıklı, güvenli ve yaşanabilir kentsel çevreler oluşturulmamıştır. Özellikle ortak yaşam ve kentlilik bilinci geliştirilememiş, kentsel yaşam ve aktiviteler sadece ekonomik ilişkilere indirgenmiştir.

Plansızlığın ve denetimsizliğin ağır sonuçlarının son örnekleri olan 1999 ve 2011 yılında yaşanan depremlerle tekrar göz önüne serilmesine karşın, geçen 14 yıllık süre içerisinde yaşanan acı deneyimlerden ders çıkardığımız ve oluşabilecek yeni afetlere yeterince hazır olduğumuz söylenemez.

Kentlerde lüks konut alanlarının, alışveriş merkezlerinin yaygınlaşması kentleri bir arada tutan unsurları ve ortak kullanım alanlarını ortadan kaldırmaktadır. Kentler, giderek artan biçimde bütünlüğünü yitirerek birbirinden bağımsız ve ilişkisiz parçacıklara bölünmekte, varıl ve yoksul kesimler arası ayrışma ve uzaklaşma fiziksel mekana da yansımaktadır. Böylece sosyal kırılmalar hızlanmakta, bu kırık parçalarını toplumsal yaşama tehdit olarak geri yönlendiren süreçler de egemenler tarafından bilinçli şekilde yönetilmektedir.

Tüm bu olumsuz gelişmeler, kentte yaşayan farklı kesimleri farklı boyutlarda etkilemektedir. Kentlerimizde her geçen gün artmakta olan fiziksel engeller ve standartlara uygun olmayan mekânsal düzenlemeler yüzünden başta engelli vatandaşlarımız olumsuz etkilenmektedirler. Sosyal devlet olmaktan çıkıp sadaka toplumuna dönüşen sosyal hizmet üretme anlayışından uzak birçok uygulama ile kentlerde yaşayan engelli vatandaşlarımızın var olan sorunlarına yenileri eklenmekte, yaşamları daha da zorlaştırılmaktadır.

Özetle; ülkemizde 1980'den bu yana, kent ve kenti çevreleyen ortamlarında doğal ve kültürel varlıkların yağması artarak sürdürülmüş, 'yerelleşme' aldatmacasıyla sadece yağmayı derinleştirmeye hizmet edilmiştir. Son beş yıllık dönem içerisinde de, izlenen birçok haber ve olaydan, görülen binlerce dava dosyasından anlaşılacağı gibi yerel yönetimler, merkezi vesayet altında birer çıkar tezgahı gibi çalışmaya devam etmiştir. Tüm kentsel kamusal hizmetlerin pervasızca özelleştirilmesi; planlama, imar, kentsel altyapı ve ulaşım hizmetlerinde yolsuzlukların artması, kentsel rantın yandaş ve varıl kesimler lehine yönlendirilmesi son dönemde de birçok yerel yönetimin temel hedefi olmuş, icraatları arasında yerlerini almıştır.

Tüm bu sorunlara ve olumsuzluklara karşın, demokratik katılımın sağlandığı yerel yönetimlerin oluşturulması ve çözüm üretilmesi olanaklıdır.

Bugün, kentlerimizin ve toplumun yerel seçimlerde ihtiyacı olan temel yaklaşım, “**toplumcu demokratik ve halkçı bir yerel yönetim**” anlayışıdır. Bu anlayış, katılımcılığın önünü açan, toplumun değişik kesimlerine, karar alma, uygulama ve denetleme süreçlerinde söz hakkı tanıyan politika ve uygulamaların hayata geçirilmesidir.

TMMOB’NİN YEREL YÖNETİMLERE YAKLAŞIMI

“Kentin sakini değil, sahibi olalım...”

Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği, toplumsal gelişme ve çağdaş yaşamın gerektirdiği kentsel yaşam kalitesine ulaşılabilmesi için kentlere ilişkin sorumluluğunu yerine getirmeyi, mevcut politika ve uygulamalardan farklı bakış açıları sunmayı ve kentlerin daha yaşanabilir niteliklere kavuşmasını hedeflemektedir.

TMMOB kent yaşamını ilgilendiren kamu yönetimi, merkezi ve yerel yönetim sistemlerini düzenleyen yasaların eksiklik ve yetersizliklerinden; yerel yönetim politikalarından, anlayışından; planlama, imar, kültür, turizm, kırsal alanlar, kentsel hizmetler ve çevreden söz ederken; insan sağlığı, doğal çevre, insan hakları-kentli hakları, katılım, yaşanabilirlik, toplumsal barış, birlikte yaşama; engelli, hasta, çocuk ve kadın duyarlı planlama; hizmetlere eşit erişim; sağlıklı çevre; insan odaklı mekanlar gibi kavramları referans almayı ve bunları ön plana çıkartmayı amaçlamaktadır.

TMMOB kent sorunlarına ilişkin olarak yerel yönetimler, planlama, kentleşme, kamu kaynaklarının dağılımı, yapı denetimi, risk-afetler, çevre, altyapı, enerji, kentsel koruma, kentsel dönüşüm kent demokrasisi temalarında sorun tespitlerini ve çözüm önerilerini bugüne kadar birçok kez kamuoyu ile paylaşmıştır. Bu belgede de, yerel yönetim politikaları ve kentlerimizde yaşanan sorunlar tanımlanmakta, bunların nedenleri açıklanmakta, kentlerin daha yaşanabilir olması için izlenmesi gereken politika ve yöntemler üzerine öneriler sunulmaktadır.

Özerk-Demokratik-Etkin Yerel Yönetim

Özerk-demokratik ve etkin yerel yönetim için yerinden yönetim anlayışının hayata geçirilmesi gerekmektedir. Mevcut temsili demokrasinin yetersizliği, kentli örgütlenmelerin artmasını ve katılımcılığın bir ilke olarak geliştirilmesini gerekli kılmaktadır.

Yerel yönetimler il, belediye veya köy halkının yerel ve ortak gereksinimlerini karşılamak üzere kuruluş esasları ve karar organları kanunla belirtilen, seçmenler tarafından 5 yılda bir seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişileridir. En yakın yerden hizmetin götürülmesi özerk-demokratik ve etkin yerinden yönetimin temel ilkeleridir.

Yerel yönetimlerin; kendi kendini yöneten, katılımcılığı benimseyen, temel kentsel sorunların olabildiğince toplumun tüm katmanlarının mutabakatı ile çözüleceğine inanan, şeffaf, hesap vermeye ve demokratik denetime açık, gücünü halktan alan yönetimler olmaları gerekmektedir.

6030 sayılı Büyükşehir Kanunu'nda, özerk-demokratik-etkin yerel yönetim yaklaşımının tam tersine merkezi idarenin yerel yönetimler üzerindeki vesayetini arttıran; mahalli idare sistemini yok eden; yerel yönetim idari sistemini önemli ölçüde değiştiren; hizmete erişilebilirliği yok eden; yerel katılımı mümkün olmayan; yerel seçimlerle birlikte yürürlüğe girecek yasal değişiklikler yapılmıştır. Bu düzenlemeye göre; kentlere çevresindeki ilçeleri, belediyeleri ve köyleri de içine alan yeni bir "Büyükşehir" kamuoyunda söylendiği şekliyle "bütüncül" tanımı getirilmiştir. Bu düzenlemeye göre sınırları il mülki sınırları olmak üzere nüfusu 750 bin kişiden fazla olan 14 ilde il belediyeleri büyükşehir belediyesine dönüşecektir. Mevcutta 16 olan Büyükşehir sayısı 30'a çıkacak ve "bütüncül"e dönüşecektir.

Bu düzenlemeye göre; büyükşehir-bütüncül olacak illerdeki; 30 adet il özel idaresi, 1591 belde belediyesi ve 16.082 köy tüzel kişiliği kapatılacaktır. Ayrıca nüfusu 2000 kişiden az olan 503 belde belediyesi de kapatılacaktır. Mevcutta 2950 belediye olduğuna göre her iki belediyeden birisi 2014 yerel seçiminden sonra kapatılmış olacaktır.

Ülkemizdeki yerel yönetim kültürünün önemli bir parçasını oluşturan belde belediyelerinin, köy tüzel kişiliğinin, köylere hizmet götüren il özel idarelerinin kapatılması Anayasa'nın 127'nci maddesinde yer verilen "yerinden yönetim" ilkesi ile de bağdaşmamaktadır.

Söz konusu kararlar doğrudan katılımın, şeffaflığın, demokratik yönetimin göstergelerinden birisi olan, Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nın "yerel yönetimlerin sınırlarında, bir referandum yoluyla ilgili yerel topluluklara önceden danışılmadan değişiklik yapılamaz" ilkesine de açıkça aykırıdır.

Belediye sınırlarının genişlemesi, topografik engeller, ulaşım, bütçe, personel, araç, gereç yetersizlikleri nedeniyle kentsel hizmetlerin genişlemesi ve yaygınlaştırılması anlamına gelmemektedir. Belde belediyesi ile köy tüzel kişilikleri olan yerlerde yerel halkın hizmete ulaşması, kararlara katılımı nispeten sağlanırken bundan böyle hizmetin en yakın ilçe merkezinden karşılanacak olması ciddi sorunlar yaratacaktır.

Katılımcı Kent Yönetimi

Çok sayıda yerel yönetim biriminin kapatılacak olması etkin katılım konusunda sorunlara yol açacaktır. Katılımcı yerel yönetim anlayışı, eşitlik, ayrımcılık yapmadan, kapsayıcılık, hesap verebilirlik ve hukuk üstünlüğü gibi insan hakları ilkeleri üzerine temellendirilmiş yaklaşımla, yerel idare sınırları içinde yaşayan halkın her kesiminin kendi yaşamlarını doğrudan etkileyen kararların alınması süreçlerine katılımlarını gerektirir.

Katılımın önemli araçlarından birisi olarak kabul edilen kent konseylerinin bürokratik çalışma biçimi, kent meclisleri gibi yönetime katılımı mümkün kılacak mekanizmaların oluşmaması, toplumun tüm kesimlerinin sürece dahil edilememesi ve yeterince etkin olmaması nedeniyle, halkın kent yönetimine katılımının gerçekleştiği söylenemez. Kentlilerin karar alma süreçlerinde yer almaması, bu süreçlerin yerel yönetim veya merkezi yönetimin bir görevi gibi algılanması katılımın önündeki engeller olarak sayılabilir.

Yerel yönetimlerin uygulayacağı politikaların karar alma süreçlerinde kent halkının özne olmasını hedefleyen, doğrudan demokrasi ilkelerini mahalle komiteleri aracılığıyla hayata geçiren, kent demokrasisini oluşturan unsurların yönetimlere seçtiklerini hoşnut kalmadıkları durumlarda yeni seçim dönemini beklemeden geriye çağırma hakkını tanıyan mekanizmaların yaratılması gerekmektedir.

Alınan kararlar -günlük çözümleri olduğu kadar- geleceği de ilgilendirir. Halkın bu kararların alınmasına ve uygulanmasına doğrudan müdahil olması, yerel yönetimlerle birlikte ülke demokrasisini de geliştirecektir.

Katılım sürecinin önemli araçlarından birisi imar planlarına ilişkin askı sürecidir. Yerel yönetimlerin onayladıkları imar planlarının itiraz süresi de halkın yaşadığı yere ilişkin olarak alınan kararlara doğrudan katılımını sağlar.

Ancak yasal bir hak olan itiraz hakkı, fiili uygulamalarla halkın elinden alınmaktadır. Halkın katılımı, yaşayanların kendi yaşam alanlarına ilişkin kararlara katılımına tahammülsüzlüğün, hukuksuzluğun yaşandığı son örnek, kamuoyunda ODTÜ yolu olarak bilinen yolun imar planının askı süresi içinde açılmasıdır.

Etkin Kentsel Hizmet Üretimi

5393 Sayılı Belediye Yasası'na göre yerel yönetimler, "Belediyenin ve belde sakinlerinin yerel ve ortak nitelikteki gereksinimlerini karşılamak üzere" kurulmuşlardır. Bu hizmetlerin hayata geçirilmesinde, "yerellik" ve "yerindelik" temel bir politika olarak algılanmak durumundadır.

Kentsel hizmetlerde, kentteki hizmetlerin üretilmesi ve paylaşılmasında; kentte yaşayan insanlara bu hizmetlerin eşit sunulması çıkış noktasıdır. Bugün kentsel hizmetlere erişim yoksul kesimlerin aleyhine bozulmaktadır.

Sağlık, eğitim, iş, kültürel, beslenme altyapı gibi yaşamsal ihtiyaçların karşılanması ya da bunlara erişilebilir olmasının sağlanması belediyelerin asli görevleri arasındadır.

Planlı, sağlıklı, güvenli yerleşim alanları, temiz su temini ve arıtımı, atık su hizmetleri, çöp ve temizlik hizmetleri, imar çalışmaları, ulaşım hizmetleri, kesintisiz ve sağlıklı enerji - doğalgaz temini, çevre sağlığı, zabıta, itfaiye, acil yardım, kurtarma, kültür ve sanat, turizm ve tanıtım, gençlik ve spor, sosyal hizmet ve yardım konuları kentsel hizmet çeşitliliğinin önemli bileşenleridir. Bu hizmetlerin toplumun her kesimine eşit olarak verildiği ya da toplumun eşit erişilebilirliğe sahip olduğunu söylemek mümkün değildir. Özellikle kent çeperlerinde yaşayan yoksul kesimlerin neredeyse hiçbir kentsel hizmete eşit olarak eriştiği söylenemez.

Birçok yerel yönetimi ortadan kaldıran, büyükşehir kanunu ile getirilen düzenlemenin uygulamaya girmesiyle birlikte bu durum, yoksulların ve kırsal kesimde yaşayanların aleyhine daha da artacaktır.

Belediye sınırlarının genişletilmesine karşılık yerel yönetimlerin ortadan kaldırılması, hizmete erişim, demokratik katılım, şeffaf, kontrol edilebilir, hesap verilebilir yönetimden uzaklaşılması anlamına gelmektedir.

Kamu Yararı Odaklı Demokratik Kent Planlaması

Kent planlaması fiziksel çevreyi, doğal çevreyi olduğu kadar sosyal ve ekonomik ilişkileri de şekillendirmektedir.

Doğası gereği, her türlü fiziksel yapı, doğal eşik ve eşik bilgilerini inceleyen, tarihi, kültürel ve doğal değerlerin korunarak sonraki nesillere aktarılmasını amaçlayan; nüfus gelişiminin ve demografik kestirimlerin ışığında, kentteki tüm sosyal yapıları dikkate alan, ekonomik sektörleri inceleyerek geleceğe yönelik kestirimlerde bulunan; istihdam olanaklarının artırılmasını hedefleyen; her türlü afet riskine karşı sakıncalı alanlarda gerekli önlemlerin alınmasını hedefleyen; hukukun üstünlüğünü, planlamanın esasları, teknik ve bilimsel gereklilikleri doğrultusunda kamu yararını gözeten mekânsal planlama, sağlıklı, yaşanabilir ve güvenli kentsel mekânların oluşturulmasındaki temel araçlardan birisidir.

Yakın zamana kadar kentler neredeyse Cumhuriyet tarihine koşut süreç izleyen kaçak yapılaşma ile büyümüştür. Hazine arazilerinin işgali ile başlayan kaçak yapılaşma, kıyılara, meralara, yaylalara ve ormanlara doğru genişlemiştir. Bu süreçte çıkarılan imar affına ilişkin kanunlarla kaçak yapılaşma adeta resmi kentleşme politikası haline gelmiştir. Ucuz emek sömürsünün, dar günlük yerel siyasetin oy depolarına dönüşen sağlıksız, altyapıdan yoksun gecekondu/kaçak yapılaşma alanları imar aflarıyla yasallaşırken, seçim dönemlerinde kent hizmetlerinden yararlandırılmaları meşruluk sağlamıştır.

Bu süreçte, mevcut imar planlarının uygulanma sorunları da vardır. Kaçak yapılaşmanın hızı imar planlarının uygulanmasının da engeli haline gelmiştir. Parçacı yaklaşımla hazırlanan imar planları kentsel gelişmeleri yönlendirmekte yetersiz kalmıştır.

Tüm bu süreçlerde kamu adına ayrılan parklar, yeşil alanlar yapılaşmaya açılmış, meskun alanlarda yapı yoğunlukları arttırılmıştır.

Yapılan düzenleme ile sağlıklı, güvenli kentsel mekânlardan vazgeçildiği görülmektedir. Yeşil açık alanlar, altyapı, kentsel servislere ilişkin olarak ayrılması gereken kentsel altyapı ve üstyapı alan standartlarının azaltılmasının yolunu açan düzenlemeler ile özellikle kent merkezlerinde yapı yoğunluğunun daha da artmasına yol açılmıştır.

Kamu yararını esas alan planlamadan uzaklaşılmasının en önemli sonuçlarından birisi engelli, çocuk, hasta, yaşlı kesimler ile yoksul kesimlerin kentsel hizmetlerden eşit olarak yararlanamamasıdır.

Ülke kaynaklarının bütüncül olarak etkin ve verimli değerlendirilmesinin bir koşulu üst ölçekli mekânsal planların merkezi idare tarafından

yapılmasıdır. Yasal olarak tek elde toplanan planlama yetkisi; ülke kaynaklarının etkin ve verimli bir şekilde ülkemiz insanlarının geleceği doğrultusunda bütüncül olarak değerlendirmesi amacıyla değil, kentlerin, kıyıların, tarım alanlarının, ormanların, meraların, giderek yaylaların talanına dönüşen, nükleer santraller, termik santraller, gelişigüzel madencilik uygulamaları, entegre sağlık kampüsü kentsel dönüşüm projeleri, “büyük projeler” adı altında ülke topraklarının yandaş ulusal/uluslararası sermayeye sunulmasının bir aracı olarak kullanılmaktadır.

Bakanlık istisna yetkilerle donatılarak “harita alımından yapı ruhsatının verilmesi” yetkisine kadar tüm planlama ve projelendirmelerde yetkilendirilmiştir. Bu keyfiyet ile merkezi yönetime sınırsız vesayet yetkisi verilerek, yerel idarelerin iradesi yok sayılmaktadır.

Sağlıklı Çevre

Yerleşim alanlarının çevresindeki kırsal alanlar ve doğal alanların korunması yaşamsal önemdedir. Ülkemizin geleceğinin garantisi olan doğal varlıkların korunması ve doğal varlıklardan kamu yararı temelinde yararlanılması da yaşamsal önemde olup yerel yönetimlerin görev ve sorumlulukları arasındadır. Bu çerçevede yerel yönetimler sınırlı kaynak niteliğindeki doğal varlıklardan yararlanmada (su, hava, toprak vd) hassas davranarak, bu konuda halkın eğitilmesi için her türlü çabayı göstermek durumundadır.

Doğal varlıkların korunması kaynak olarak sürdürülebilir kullanımının yanı sıra kirlikten korunmasını da içermektedir. Kent ortamında oluşan katı ve sıvı atıkların tekniğe ve bilimsel kriterlere uygun olarak bertaraf edilmesi sağlıklı çevrenin oluşturulmasında zorunludur.

Bugün, sağlıklı kentsel çevrenin göstergelerinden birisi yol, otopark gibi ulaşılabilirlik, içme ve kullanma suyu temini, yağmur drenajı, yeterli enerji gibi teknik altyapıdır. Kentlerimizde yapılaşma yoğunluğunun arttırılmasına paralel olarak arttırılan nüfusun teknik altyapı ihtiyacının karşılanabildiğini söylemek mümkün değildir. Altyapı yetersizliğinin, kamu yararı gözetmeyen planlama kararlarının sonucu olarak mevsimsel yağışların afet olarak sele dönüşmesi olağan hale gelmiştir. Aynı şekilde teknik standartlara uygun büyüklükte meydanlar, yeşil alanlar, parklar, çocuk bahçeleri ve bunların mekanda dengeli dağılımı sağlıklı çevre oluşturulmasında önem taşımaktadır.

Kent ve Sağlık

Yerel yönetimlerin bir görevi de 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 14'üncü maddesinin 'b' bendi ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu'nun 7'nci maddesinin 'v' bendi hükümlerinin verdiği yetkiyle; hastane, poliklinik, sağlık merkezleri gibi tesisler açmak suretiyle halkın temel sağlık hizmetlerini karşılamaktır. Yerel yönetimlerin, sağlık hizmetini bir kamu hizmeti olarak değerlendirip, bu çerçevede proje ve yatırımlara yönelmesi, var olanları genişletip geliştirmesi ve koruyucu sağlık hizmetleri vermesi sosyal devlet anlayışının doğal sonucu olarak görülmelidir.

Kişisel sağlık sorunlarının bir kısmı, kentsel altyapı yetersizliği nedeniyle meydana gelmektedir. Anılan yasa ve ilgili yönetmeliklerde, kentsel sağlıkla ilgili hususlar “su ve kanalizasyon, çevre ve çevre sağlığı, temizlik ve katı atık” olarak belirtilmekte ve öncelikli işler arasında sayılmaktadır.

Sağlık tesislerinin herkes için ulaşılabilir nitelikte olması gerekmektedir. Ancak son yıllarda kent merkezleri içinde kalan kamu hastane alanları, okullar, bazı devlet kurumu arazilerinin yüksek imar haklarıyla satılmak istenmesi kentlerde önemli bir sorun yaratacaktır.

Ayrıca sağlık sisteminde yaşanan kadrolaşma ve özelleştirme süreci yoksul kesimlerin yararlanma oranında düşmeye neden olacaktır. Sağlık için erişilebilir olması kentte yaşayanların sağlıklarını doğrudan belirleyicidir. Sağlık sisteminin kademeli olarak kent ölçeğindeki mekânsal dağılımı dengeli olmalıdır. Bugün özelleştirme ve ticarileştirmenin bir sonucu olarak “entegre hastane kampüsü” yapılmak istenmektedir. Çok büyük alan ihtiyacı nedeniyle bu kampüslerin kent dışında yapılması, erişimi zorlaştıracaktır.

Barınma

En temel insan hakkı olarak “barınma” sorununun çözülememiş olması ülkemizde kendi haline bırakılan yapılaşma sürecinde izlenen politikasızlığın, liberal ekonomi politikalarının bir sonucudur. 1940'lı yıllardan itibaren izlenen liberal ekonomi politikaları ile körüklenen kırdan kopuşun başlattığı göç dalgaları, barınma ihtiyacının karşılanmaması nedeniyle kent mekânına gecekondular olarak yansımıştır. Barınma sorunu kentler ile birlikte büyümüştür.

Kentler yakın zamana kadar desteklenen yap-sat süreci ile dönüşürken, son on yılda kentsel dönüşüm adı altında yapılan uygulamalar ile yoksul kesimler yüksek meblağlar ödemeye karşı karşıya bırakılmakta, ödeyemeyenler kent dışına sürülmektedir. Özellikle yoksul kiracılar için barınma sorunu çözümsüz hale getirilmektedir.

Halkın barınma sorununa çözüm üretmek için kurulan TOKİ, barınma ihtiyacı olanlar için konut üretmek yerine orta-üst gelir gruplarına ve ranta yönelmiştir. Yoksul grubu konutları adı altında üretilen konutların büyük kısmının geri iade edildiği de bilinen bir gerçektir.

Afetler ve Yerel Yönetimler

Bilime ve mühendisliğe, akla ve uygarlığa aykırı olarak siyasal iktidarlarca uygulanan rant politikaları nedeniyle, ülkemiz sadece bir “**deprem ülkesi**” değil bir “**afet ülkesi**” olmuştur.

Ülkemiz, sahip olduğu jeolojik, topografik ve meteorolojik koşulları nedeniyle büyük can ve mal kayıplarına yol açan afet olayları ile sıkça karşılaşmaktadır. Ülkemizin yüzde 96’sı deprem bölgesinde bulunmakta, nüfusumuzun yüzde 98’i değişik derecelerde deprem tehlikesi altında yaşamaktadır. Son 60 yıl içerisinde depremlerde 50 binden fazla vatandaşımız hayatını kaybetmiş, 100 binden fazla kişi yaralanmış ve yaklaşık olarak 400 binin üzerinde bina yıkılmış veya ağır hasar görmüştür. Bunun yanı sıra kentsel ve kırsal yerleşim alanları sadece deprem değil aynı zamanda heyelan, su baskını, kaya düşmesi vb tehlikelerin yarattığı zararlarla mücadele etmek zorunda kalmaktadır.

“İnsan yerleşmelerini güvenli, sağlıklı ve yaşanabilir kılmak, gerekli planlama mekanizmaları ve kaynaklar sağlayarak doğal afetlerin ve diğer acil durumların insan yerleşimleri üzerindeki etkilerini hafifletmek, afetten etkilenen yerleşimleri gelecekteki afetlerle ilgili risklere karşı korumak sosyal devletin temel görevlerinden biridir” (Habitat II-1996).

Araştırmalar, değişen iklim koşulları, hızlı nüfus artışı, çarpık kentleşme vb nedenlerle afet zararlarında artış olduğunu göstermektedir. Dünyadaki afet trendi karşısında toplumların hazırlıklı olması ve zarar azaltma süreçlerinde ortak tavır alması, direnç geliştirmesi her zamankinden daha fazla öne çıkmakta, hükümetler afetlere karşı zarar azaltıcı projelere hız vermektedir. Ülkemiz 21. yüzyıla 17 Ağustos ve 12 Kasım 1999 tarihlerinde gerçekleşen ve kamuoyunda Gölcük ve Düzce

depremleri olarak adlandırılan depremlerin açtığı yaraları sararak girdi. Bugün gelinen noktada “deprem”, “afet”le eş anlamlı olarak anılmakta ve sadece deprem zararları üzerinden toplumsal bir algı yaratılmaya çalışılmakta, ülkemizin %90’ının deprem riski taşıdığı ile ilgili söylem, afete duyarlı yaklaşımlarla önlenmesi mümkün görünen heyelan, su baskınları, çığ vb. diğer afet türlerini görünmez kılmaktadır.

Ülkemizde derelerin, vadilerin, ormanların, kıyıların, su havzalarının, kısacası yapılaşmaya uygun olmayan alanların, rant ekonomisinin baskısı altında yapılaşmaya açılması, mühendislik verilerinden yoksun imar planları, düşük standartlarda ve mühendislik hizmeti görmemiş yapı üretimi; kısaca ranta dayalı, hızlı, düşük nitelikli, tasarımsız ve plansız kentleşme ve sosyo-ekonomik politikalar sonucu gerçekte hepsi birer doğa olayı olan deprem, heyelan, çığ, kaya düşmesi, su baskını vb. olayların tamamı afete, yani insani ve ekonomik yıkıma dönüşmektedir. Özellikle 1999 ve 2011 depremleri Türkiye’ye bu gerçeği hatırlatmakla kalmamış, yapı denetim yasasından imar yasasına, mühendislik mimarlıkla ilgili yasalardan yerel yönetimleri düzenleyen yasalara kadar geniş bir yelpazede mevzuatın yeniden ele alınması, toplumsal hayatın depreme karşı düzenlenmesi zorunluluğunu bir kez daha açığa çıkartmıştır.

Tüm bunlara karşın çıkarılan Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkındaki Kanun ülkemizin bir deprem ülkesi olma ve niteliksiz yapı stokuna sahip olduğu gerçeği üzerine değil rant temelinde kentlerin dönüştürülmesinin bir aracı olarak düzenlenmiştir. Ülkemizde izlenen “ikiyüzlü” kentleşme politikasından vazgeçilmemiş, “risk”, rant aktarımının gerekçesi haline dönüştürülmüştür. Bütüncül planlamanın bir gereği olarak risk haritalarının yapılması, afete duyarlı sakinim planlarının getirilmemesi; sadece yapılaşmış alanlar değil yapılaşma dışı bırakılması gereken, yaşamın gerçek sigortası olan ormanların, meraların, sulak alanların, kıyıların, tarım alanlarının da talanına olanak sağlayan yasa AKP hükümetinin de ikiyüzlü politikasını göstermektedir.

Altyapıdan yoksun kentlerimizde, yanlış yer seçimi kararlarının sonuçları ağır olmaktadır. Mevsimsel yağışların sele, afete dönüşmesi sıradan hale gelmiştir. İmar planı, afete yönelik iş ve işlemlerden sorumlu olan ve tüm planlama yetkilerini elinde toplayan Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca onaylanan Samsun yerleşmesinin sele teslim olarak can kayıplarının yaşanması sistemin çarpıklığını açıkça göstermektedir.

Ulaşım

Kentlerimizde yaşanan ulaşım sorunları, bütüncül yaklaşımdan yoksun noktasal, plansız ve parçacı kentsel gelişmeler ile kentin kontrolsüz büyümesinden ve bunlara paralel yanlış ulaşım politikalarından kaynaklanmaktadır. Kent içi ulaşım ile ilgili temel yanlışlık, var olan sorunların çözümüne “erişilebilirlik” amacı ile yaklaşmayan, bunun yerine özel araç odaklı, gününbirlik geçici çözümler üreten, bunlarla var olan sorunlara yenilerini ekleyen yönetim anlayışındadır. Bu kapsamda değerlendirildiğinde günümüz belediyelerinin büyük kısmında aynı yaklaşım vardır.

Oysa insan odaklı planlama yaklaşımında, toplumun her kesiminin ulaşım hizmetine eşit erişiminin sağlanması temel amaçtır. İnsan odaklı planlamada, kent-insan-ulaşım ilişkisinin kurulmasında ve kentsel mekânın oluşturulmasında toplu taşıma güzergâhlarının, bisiklet yollarının, yaya yollarının sürekliliği, güvenliği ve erişilebilirliği temel unsurlardan biridir.

Ulaşım denince akla sadece karayolu ve karayolunda alınacak önlemler gelmektedir. Hâlbuki yük ve yolcu taşımacılığındaki talepleri, tüm ulaşım türlerini kapsayan toplu taşımacılığı birincil kılan yatırım politikalarıyla çözmek gerekmektedir.

Bugün kentlerimizin büyük kısmının “**Ulaşım Master Planı**” bulunmamaktadır. Bir kentin mekânsal gelişimini hedefleyen nazım planına uyumlu ulaşım ana planının hazırlanmaması ve otomobil odaklı anlayış nedeniyle ortaya çıkan ulaşım sorunu salt trafik sorunu ya da ulaşım alt yapı eksikliği olarak tanımlanmakta, bunun aşılması için yeni yol bağlantılarının açılması, yol genişletmeleri gibi gelişigüzel, günlük fiziki önlemlere ve salt trafik idaresi yöntemlerine başvurulmaktadır.

Bazı kentlerde bir taraftan metro inşaatlarına başlanmış, aynı zamanda “trafiğin akması” için katlı kavşaklar, alt-üst geçitler ve viyadükler yapılmış, ancak bunlar kısa süreli rahatlamadan sonra kent merkezlerinde yığılmalara yol açmıştır. Yapılan tüm bu projelere ve harcamalara rağmen, ulaşım ve trafik sorunlarında azalma olmamış, artan nüfus, gelir düzeyleri, kentsel yayılma, otomobil sahipliği ve kullanımındaki artışlar daha da kronikleşen sorunlara yol açmıştır.

Otomobillerin ve diğer motorlu taşıtların hareketlerine öncelik veren köprü ve kavşak inşaatlarıyla kaynaklar tüketilirken; yayaların yürüme

ve erişim koşulları kötüleşmiş, kentsel mekanlar ve açık yeşil alanlar geri dönülmez bir şekilde yollara ve kavşaklara bırakılmıştır.

Diğer taraftan, kent içi ulaşımında, küçük taşıma kapasiteli (minibüs, taksi vb.) araçların ve özel otomobillerin kullanılması, var olan ulaşım alt yapısının verimsiz kullanılmasına, daha fazla enerji tüketilmesine, daha yüksek yatırım ve işletme giderlerine, daha fazla kamu alanı kullanılmasına neden olmaktadır. Artan araç sayısı ile birlikte egzoz gazı emisyonu sonucu kükürt dioksit, azot oksitler, hidrokarbonlar, karbonmonoksit, gazlar ve partikül maddeler önemli ölçüde hava kirliliği yaratarak kent yaşamını olumsuz etkilemektedir.

Bugün, özellikle metropol kentlerde AVM, rezidans gibi kent merkezlerinde yaratılan rant alanlarının ulaşımının sağlanması ve erişilebilirliklerinin artırılması ulaşım politikalarının yeni önceliği haline gelmiştir. Bunun en yakın örneği halen yapımı süren, kamuoyunda ODTÜ yolu olarak bilinen yoldur. Sadece ulaşım iyileştirilmesi ihtiyacı olan bölgeden geçirilen yol, İstanbul yolunun Konya yoluna transit bağlantısını sağlayacaktır. İçinden geçtiği alandaki ODTÜ ormanlarının ve Yüzüncü Yıl semtinde mahalle niteliğinin yok olmasına yol açacaktır. Bu yolun yapımı, çevresel, kentsel, insani, sosyal ve tarihi değerleri hiçe sayan; yaşayanların katılımını reddeden, yatırım ve işletme giderlerini hesaba katmayan bir anlayışla tüm planlama, imar, ulaşım, orman, doğal ve arkeolojik varlıkları koruma mevzuatına, insan haklarına, Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartına kentli haklarına aykırı olarak 4 geliş 4 gidiş olmak üzere 8 şeritli bir otoban inşaatı olarak Ankara Büyükşehir Belediyesi'nce sürdürülmeye devam etmektedir.

Kent Kimliği – Doğal ve Kültürel Mirasın Korunması

Her yerleşimin coğrafi konumu, tarihi geçmişi, topografik ve iklimsel özellikleriyle oluşan, korunması ve vurgulanması gereken bir kimliği vardır. Yerleşimin konumu, kökeni, tarihi, bölgesel ilişkileri, nüfusu, fiziki sınırları, doğal çevresi, iklimi, işlevleri ve bunların bileşkesi bir yerleşimin diğerinden farkını ortaya koyar.

Kent kimliği, kentin ekonomik, sosyal ve kültürel geçmişinin ve bugünkü ilişkilerinin oluşturduğu kent kültürü ve bunun mekana yansması olarak ortaya çıkar. Doğal çevre verilerinin biçimlendirdiği kentin ana formu ile bu formu oluşturan yapılar, meydanlar, yollar ve bunların mimari,

estetik, malzeme seçimi, renk, form gibi unsurlarının belirlediği kentsel ögeler mekanı oluşturur. Bu bağlamda bireyin kendi geçmişiyile ilgili bilinçli-bilinçsiz tüm algıları, bilgileri, birikim ve deneyimleri, davranışları, gereksinim ve istekleri ayrıca içinde yaşadığı topluluğun adet, gelenek, inanç ve beklentileri kimliğini biçimlendirir. Bireysel kimlik grup ve toplum kimliğini oluşturur.

Özellikle iç göçe bağlı nüfus yığılmaları ve bunun yarattığı hızlı ve çarpık büyüme kent kimliğini olumsuz yönde etkilemiştir. Bu süre plansız büyüme ve mimari estetikten yoksun yapılaşmaya yol açmış, kentin kimliğinin temel ögeleri olan doğal, tarihi, kültürel çevresini olumsuz olarak etkilemiştir.

Kent kimliğinin korunması, kentin kimliğini oluşturan ögelerin ve bunlarla birlikte kent kültürünü günlük yaşama aktaran kentli olma bilincinin korunması ile ilintilidir. Meydanların kavşaklara dönüştürülmesi, parkların büfelerle yiyecek içecek ünitelerinin bahçesi haline getirilmesi, sinemaların AVM'ler içine hapsedilmesi gibi kent mekânlarının değiştirilmesi mekan kullanımının yarattığı kullanım kültürünün de değiştirilmesi anlamına gelmektedir. Yüksek erişimli trafik yollarının mahalle ölçeği içinden geçirilmesi veya kullanımını olumsuz etkileyen en önemli mekânsal düzenlemelerden birisidir.

Haydarpaşa Garı'nın kapatılması, Ankara Garı önünde yapılan alt geçit, Ankara Havagazı Fabrikası'nın yıkılması, Taksim Gezi Parkı yerine AVM yapılması gibi kararlar, kent kimliğini oluşturan, diğer kentlerden farklı imge, imaj yaratan yapı, sivil mimari örneklerinin yok edilmesi ya da işlev değiştirmesi kent kimliğinin yok edilmesi ile birlikte kent belleğinin de yok edilmesi anlamındadır.

Rantı temel alan kentsel dönüşüm anlayışı, kentlerin geçmişlerini bugüne taşıyan, tarihi, arkeolojik mirasımız olan kentsel, tarihi ve arkeolojik sitlere de "kentsel yenileme" adıyla yansımıştır.

Kentte yaşayan farklı toplumların biraradalığı, kent kimliğinin önemli ögesi olan kültürel zenginliklerin başında gelmektedir. Kentsel dönüşümün bir diğer olumsuz etkisi, Sulukule kentsel dönüşüm uygulamasında yaşandığı gibi, doğma büyüme semt sakini olan roman halkının geçmişinden kopararak, yaşadığı semtten kentin çeperlerine sürülmesidir.

Sulukule örneğinde olduğu gibi süregelen olumsuz uygulamalar ve gelişmeler, kendine ve çevreye yabancılaşma, çevreyle özdeşleşememe, “aidiyet” duygusunun zayıflaması gibi birçok sosyal davranış bozukluğunu da beraberinde getirmektedir.

Taşınmaz kültür varlıklarımız kent ve kasabalarımızın kimliğini oluşturan öğelerin başında gelir. Bu nedenle, korunmaları, onarılmaları ve gerektiğinde çağdaş işlevlere tahsis edilerek kullanılmaları kamu yararına olan bir işlemler dizisidir.

Kültürel mirasın korunmasında yerel yönetimlerin önemli işlev ve sorumlulukları olduğu bilinmektedir. Yerel yönetimlerin sahip olduğu mevcut yetki ve kaynaklarla kültürel mirasın korunması mümkün değildir.

Engelsiz Kent Ortamları

Ülkemizde nüfusun yaklaşık %10'unu oluşturan 7.5 milyon engellinin bulunduğu varsayılmaktadır. Yaşlılar ve düşkünlerle birlikte, kentlerde yaşayan tüm engellilerin, toplumsal hayat içerisinde engeli bulunmayan bireyler kadar eşit hak ve yükümlülüklerle sahip oldukları tartışmasız bir gerçektir.

Engellilerin toplumla iç içe ve diğer insanlar gibi yaşamasında imar, planlama ve uygulama ile ilgili her türlü tedbiri almak, alt yapı çalışmalarında ve kent mobilyalarının seçiminde engellilerle ilgili ölçü, norm ve standartlara dikkat edilmesi yerel yönetimlerin temel görevidir.

İnsan odaklı olmayan planlama ve mimari yaklaşımın öncelikli olmaması nedeniyle çocukların, yaşlıların, engellilerin, çevreleriyle uyum içinde, diğer tüm kentlilerle birlikte, tecrit edilmeden, toplum hayatının günlük yaşantısına katılmaları sağlanamamaktadır.

Görme engelliler için gerçekleştirilen takip şeritlerinin yapımında olduğu gibi, niteliksiz, özensiz ve tekniğine uygun olmayan göstermelik uygulamalar herhangi bir yaya için “engel” haline gelebilmektedir. Kentlerimizin neredeyse istisnasız tamamı için engelli kent demek yanlış olmayacaktır.

Kamu İhale Sistemi, Yolsuzluklar ve Yerel Yönetimler

Sıkıntılı ve sorunlu bir alanı işaret eden kamu ihale sistemi, 4734 Sayılı Kamu İhale Kanunu ve 4735 Sayılı Kamu İhale Sözleşmeleri Kanunu'nda yapılan değişikliklerle içinden çıkılmaz bir hal almış, daha da önemlisi;

kamu alanına sirayet eden kayırmacılık ve partizanlık ile yolsuzluk “güvenceye” kavuşturulmuştur. Yasa değişikliğinin yarattığı olumsuz pek çok sonuç bulunmaktadır. Kamu ihalelerinde eşitlik ve adalet ilkesinin ortadan kalkmasının kamu hayatında derin bir yaraya yol açacağı tartışılmaz bir gerçeklik olarak karşımızda durmaktadır.

Bölge Kalkınma Ajanslarının kurulması, kamu hizmetlerinin yerellere devri ve benzeri girişimler, yerel hizmetler başta olmak üzere tüm kamu hizmetlerinin ticarileşmesinin önünü açmıştır. Yerel yönetimlerin sorumluluk alanındaki işlerde taşeronlaştırma uygulaması yaygınlaşmıştır.

Denetimden uzak, kayırmacılığı ve yolsuzluğu körükleyecek mevcut ihale sistemi yerine hukuk ve kamu yararını temel alan şeffaf, denetime açık, eşitlikçi bir sistemin kurulması gereklidir.

Başta büyükşehirler olmak üzere belediyelerin ve bağlı iktisadi teşebbüsler olarak faaliyet gösteren anonim şirket statüsündeki yapılanmaların, kuruluş faaliyetleri ve kamusal yarar dışına çıkan her türlü etkinliklerinin önüne geçilmelidir. Yerel yönetimlerin her türlü mal ve hizmet alımını gerçekleştirirken kullandıkları, seçim dönemleri yaklaştıkça artan birçok yolsuzluk, vurgun ve talan olayının odak noktası haline gelen bu ve benzeri şirketler üzerinde gerek Sayıştay, gerekse diğer kamusal denetim yollarının önünü kapayan yasal düzenlemeler ortadan kaldırılmalıdır.

Yerel yönetim bankacılığı, kamu yönetimi, altyapı sektörü ve bankacılık sektörünü bir araya getiren bir alandır. Bu alanda faaliyet gösteren yerel yönetimlere yönelik finansman yanında, planlama, mühendislik-mimarlık alanında da teknik destek veren Türkiye’ye özgü bir kurum olan İller Bankası anonim şirkete dönüştürülmüş, yerel yatırımların planlanması, uygulanması ve finansmanı alanında merkezi yönetim ile yerel yönetim arasında eşgüdüm sağlanması yolu kapatılmış ve yerel yönetimlerin finansman ihtiyacının karşılanması uluslararası sermayeye bırakılmıştır.

Kent Suçları

Yerel yönetimlerin temel görevlerinden olan sağlıklı, yaşanabilir ve güvenli kent mekânının oluşturulması için kamu yararını temel alan planlama anlayışı önkoşuldur. Kamu yararı göz ardı edilerek, ayrıcalıklı imar hakları, kaçak yapılaşmaya göz yummak kente karşı işlenmiş suçların başında gelmektedir. Bununla birlikte temel sağlık koşullarından ve altyapı

gereklerinden yoksun yerleşim aşanlarına yol açan kaçak yapılaşmalar için getirilen imar affı uygulamaları da kente karşı işlenmiş bir suç olarak değerlendirilmelidir.

Kentin kimliğini oluşturan ortak miras niteliğinde olan yapı, meydan yol, doğal varlıkları olumsuz etkileyecek uygulamalar; kentin kültürüne ait toplumların ayrışmasına yol açan, göçe zorlayan uygulamalar ile kente ve kentliye ait her türlü karar süreçlerine halkın katılımının engellenmesi de kente karşı işlenmiş suç olarak görülmelidir.

Kent ve Güvenlik

Yerel yönetimler, topluma verilecek yerel ve ortak hizmetlerden sorumlu olmaları, güvenli toplumun oluşumunda tabandan başlayacak bir örgütlenmeyi en kolay gerçekleştirecek kurum olmaları, suçların oluşumuna neden olan toplumsal deformasyonları giderebilecek ilişkilere ve araçlara sahip olmaları vb. nedenlerle kent güvenliğinin sağlanmasında birincil kurum olarak görülmelidir.

Kentsel mekanlar insan odaklı anlayışla, özellikle engelli, çocuk, yaşlı, hasta ve kadın duyarlı yaklaşımla düzenlenmemektedir. Kentsel çevreyi iyileştirici önlemlerin tek başına kentsel güvenliğin sağlanmasında yeterli olmadığı bilinmektedir. rant üzerine temellendirilen ekonominin sermaye alanı olarak kentlerin yeniden inşa süreci, toplumsal ayrışmanın derinleşmesine yol açmakta, geniş yoksul emekçi kesimler kent dışına sürülerek barınma, eğitim, iş gibi temel sorunlarla baş başa bırakılmaktadır.

Bu mevcut durumda yerel yönetimlerde:

- Yeniden yapılanma gerçekleştirilmeli,
- Seçilmiş organların etkinliği sağlanmalı,
- Hizmetlerin üretilmesi ve dağıtılması,
- Mali kaynaklar,
- İnsan gücü-kadro,
- Personel eğitimi,
- Mühendis, mimar ve şehir plancılarının istihdamı alanları yeniden düzenlenmelidir.

Yeniden Yapılanma

Hizmetlerin etkili bir biçimde yapılabilmesi için yerel yönetimlerin büyüklük ve sınırları bilimsel ve teknik doğrularla belirlenmelidir. Bütünşehir modelinden, belde belediyeleri ve köy tüzel kişilikleri kapatılması kararından vazgeçilmelidir. Yerel yönetimler, halk oylaması ve benzeri yöntemlerle yerel halka başvuru, yetkilerini sivil toplum örgütleriyle paylaşmalıdır.

Seçilmiş Organların Etkinliği ve Örgütsel Yapı

Merkezi idarenin vesayetine, yetki gaspına yol açan istisna yetki düzenlemeleri kaldırılmalıdır. Yerel yönetimlerin seçilmiş görevlilerinin görev, yetki ve sorumlulukları ile çalışma koşullarını açık ve net olarak belirleyen düzenlemeler yapılmalıdır. Yerel yönetimlerde hizmetlerin etkin ve verimli yapılabilmesi için uygun bir örgüt yapısı ve idari yapılanmanın geliştirilmesi gereklidir.

Hizmetlerin Üretilmesi ve Dağıtılması

Kamusal ve kamusal olmasa da yerel için önemli hizmetler, yerel yönetimler sorumluluğunda üretilmelidir. Hizmet üretimi, “toplumsal yarar” temelinde gerçekleştirilmelidir. Hizmetlerin denetimini, iç denetimle birlikte bağımsız ve özerk denetim kuruluşları yapmalıdır.

Mali Kaynaklar

Yerel yönetimlere, yetki alanlarına giren görevlerle ilgili “mali kaynaklar” siyasi görüş gözetmeden sağlanmalıdır. Ayrıca yerel yönetimlerin “**üretici belediyecilik**” anlayışıyla kendi kaynaklarını yaratması gerekmektedir. Yerel yönetimler mali kaynaklar konusunda şeffaf olmalı, öz gelirleri dışındaki borçlanma vb. kaynak yaratma süreçlerinde dışa bağımlılıktan kaçınmalı ve her zaman halkın bilgi ve onayına başvurmalıdır.

İnsan Gücü-Kadro

Yerel yönetimin personel sisteminde; işe göre nitelikleri belirlenmiş yeterli kadro ayrılmalı, çalışma koşulları, güvenceleri açısından homojen, ücret ve sorumlulukları açısından eşit işe eşit ücret anlayışında bir yapılanma olmalıdır.

Personel Eğitimi

Personel eğitim ihtiyacı saptanarak, eğitim program ve planları uygulanmalıdır. Eğitimin sürekli bir eylem olduğu gerçeğinden hareketle;

eğitim kurumlarından, meslek odalarından, sivil toplum örgütlerinden faydalanılmalıdır.

Mühendis, Mimar ve Şehir Plancılarının İstihdamı

Yeni mezun mühendis, mimar, şehir plancıları arasında işsizlik oranı %30'ları geçmektedir. Ayrıca başka iş kollarında çalışmak zorunda olan meslektaşlarımız, bu oranlara dâhil değildir. Öte yandan: yerel yönetimlerde mühendis, mimar, şehir plancısı istihdamı, gelişmiş ülkelerin çok altındadır. Birçok belediyede teknik eleman hizmetleri tekniker-teknisyen kadrolarıyla yürütölmektedir. Oysa; planlama, projelendirme, tasarım, uygulama, denetim ve değerlendirme aşamalarında, doğal ve kültürel varlıkların korunmasında, mühendislik, mimarlık ve şehir planlama disiplinlerinin önemi ortadadır. Yerel yönetimlerde, mühendis, mimar ve şehir plancısı istihdamı bu değerlendirmeye ele alınmalı ve kadroları arttırılmalıdır.

SOSYAL-TOPLUMCU BİR YEREL YÖNETİM VE YAŞANABİLİR KENTLER İÇİN ÖNERİLERİMİZ

Yerel yönetimler, siyasal katılımın ve doğrudan demokrasinin geliştirildiği toplumsal süreçlerin alanı olarak ele alınmalıdır. Böylesi bir yerel yönetim alanının yaratılması öncelikle halkın örgütlü katılım ve denetiminden geçmektedir. TMMOB; halkın siyasal temsiline değil, siyasetten dışlanmasına dayanan ve örgütsüzleşmesini dayatan mevcut sürece karşı, halkın demokratik katılım ve denetim kanallarının açıldığı yeni bir siyasal ortamın yaratılmasının önemine inanmaktadır.

Bu doğrultuda;

- Toplumsal çıkarların korunmasında,
- Kente karşı sorumluluk duyulmasında,
- Kentli bilincinin sağlanmasında,
- Doğaya karşı sorumlulukların yerine getirilmesinde,
- Bilginin paylaşılmasında,
- Kent yöneticilerinin denetlenmesinde,
- Kentsel hizmetlerin haklar ve ihtiyaçlar ekseninde ele alınmasında,

Etkin ve Üretken Bir Politikanın Hayata Geçirilmesi Gerekmektedir!

Özerk-Demokratik- Etkin Yerel Yönetim İçin

- Seçim sistemi “temsilde adalet” ilkesi çerçevesinde düzenlenmeli, Seçim Yasası değiştirilmeli, seçimlere katılan partilerin aldıkları oy oranında temsili sağlamalı, baraj uygulaması kaldırılmalıdır;
- Seçimlere katılan partilere eşit koşullar tanınmalı, her türlü anti-demokratik uygulama kaldırılmalıdır.
- Seçim harcamaları ve bu harcamaların kaynakları seçimlerden önce açıklanmalı, yargı ve seçmen denetimine tabi tutulmalıdır.
- Partilerde adaylar önseçimle belirlenmeli, önseçimlerde delege sistemi yerine doğrudan temsil uygulanmalıdır.
- Partilere seçimde işbirliği yapma olanağı sağlanmalıdır.
- Seçenlere seçilmişleri geri çağırma hakkı verilmelidir.
- Yüz kızartıcı suçlar hariç bu ülkede yaşayan hiç kimsenin, siyasi nedenlerle seçme ve seçilme hakkı sınırlandırılmamalıdır.
- Neoliberal sosyo ekonomik dönüşümleri yerele aktaran; rantın kontrolü için planlamayı merkezileştiren; yerel yönetimleri, yerinden yönetimi ortadan kaldıran; “afet ve risk”i rantın aktarımı için gerekçe yapan KHK’lar, Büyükşehir Belediyeleri Yasası, Belediyeler Yasası, İl Özel İdare Yasası, Mahalli İdare Birlikleri Yasası, İller Bankası Yasası, İmar Yasası, Kamu İhale Yasası ve ilgili diğer tüm mevzuat değişiklikleri iptal edilerek, meslek odaları ve ilgili tüm toplum kesimlerinin katılımıyla yeniden düzenlenmelidir.
- Sosyal ve kültürel değerlerin üretildiği, bilimin geliştirildiği, tüm yaşamsal faaliyetlerin paylaşıldığı demokratik örgütlenmelerin en temel biçimlerine sahne olan kentlerin ve yerel yönetimlerin üzerindeki her türlü merkezi vesayet kaldırılmalı daha **özerk** yapılar haline getirilmelidir.

Halkçı, Toplumcu, Katılımcı Yerel Yönetimler İçin

- Yerel yönetimler, katılım ve denetimde demokratikleşmeyi içselleştirmelidir. Halkın kamu bilgisine erişimi, kararlar ve uygulamaları denetleme süreçlerine katılımı ve etkin temsiliyeti sağlanmalıdır.
- Yerel yönetim anlayışı hukuka saygılı, kamu yararını gözeten, katılımcılığa ve paylaşımına açık, şeffaf, yurttaşlarının çıkarlarını ön planda tutan bir yaklaşımda olmalıdır.

- Kent yönetimine ilişkin mahalle ölçeğinden başlayan ve aşağıdan yukarı örgütlenen karar alma mekanizmaları kurulmalıdır.
- Halk kendi geleceğine sahip çıkan yurttaşlar olarak görülmelidir. Kentsel hizmetlere tüm toplumsal kesimlerin ulaşması sağlanmalıdır.
- Kentsel hizmetleri bir hak olarak gören, “yardım” adı altında sadaka dağıtarak yoksulluğu devamlı kılan politikaları benimsemeyen, sosyal adaleti temel alan, kamusal kaynakların planlanmasında toplumsal adaleti hedefleyen, bütünlük sosyal politikalar üreten bir kent yönetim anlayışı sağlanmalıdır.
- Yaşam ve çalışma alanlarının doğru bir şekilde oluşturulmasında toplumun irade etkinliğini kolektivist bir tarzda temsil etmesi gereken planlamayı toplumsal yaşamın tüm alanlarına sokacak bir süreç başlatılmalıdır.
- Kentleşme ve planlamaya yönelik “kent ve çevre suçu” kavramı geliştirilerek, yerel yönetimlerin görev ve sorumluluklarını belirleyen yasal düzenlemelerde yer almalıdır.
- Kentsel kamu hizmetlerini ticarileştiren özelleştirmeler ve taşeronlaştırmalar durdurulmalı, reddedilmelidir.
- Kentte yaşayan farklı sosyal kesimlerin ortak yaşam ve dayanışma bilincini geliştirecek yeni kamusal mekanlar oluşturulmalıdır.
- Kamuya ait arazi ve yapıların satışı ya da özelleştirilmesi yöntemleri ile elden çıkarılmasına son verilmelidir. Sosyal donatı ve teknik altyapı hizmetlerinin görülebileceği alanlar için yeni kamulaştırmalar yapılmalıdır.
- Sağlıklı bir çevrede yaşam için; eğitim, sağlık, sosyal hizmetler, açık ve yeşil alan düzenlemeleri gibi temel kamu hizmetlerine kamusal alan sorumluluğu ile yaklaşılmalıdır.
- Eşit yurttaşlık temelinde bir toplum fikrinden hareketle, kent merkezine ulaşacak maddi imkanı olmayan ya da kent merkezi dışında yaşayan yurttaşların yaşadığı bölgelerde sosyal, sanatsal, kültürel faaliyetler kurumsallaştırılmalı, sosyal yaşam faaliyetleri herkes için erişilebilir temel bir hak olmalıdır.
- Koruyucu sağlık hizmetlerini temel alan, parasız sağlık ve sosyal hizmet uygulamaları hayata geçirilmelidir.

- Kent nazım planı ile bütünleşik olarak hazırlanmamış, kentsel ulaşım planı olmadan, herhangi bir ulaşım türünü seçmek, kalıcı bir ulaşım yatırımına girişmek ve ona öncelik vermek, kente ve kentliye karşı işlenmiş bir suç olarak kabul edilmelidir.

Demokratik- Katılımcı -Bütüncül Planlama İçin

- Demokratik katılımcı planlama süreci için, planlama başta olmak üzere, kentleşme, konut, çevre ve uygulama alanlarına ilişkin düzenleyici yasal ve hukuksal sistem tümüyle gözden geçirilerek yeniden düzenlenmelidir. Mekânsal planlamada bütüncül bakış açısı geliştirilmeli, sektörel yaklaşımdan vazgeçilmelidir.

- Siyasi bir araç haline getirilen planlama mevzuatındaki merkezi idare vesayeti kaldırılmalı planlamanın kademeli birlikteliği ilkesi çerçevesinde üst ölçekli mekânsal plan kararları yerel idarelerin yetkisine bırakılmalıdır.

- Planlama, mimarlık ve kentleşmenin bir kültür olgusu olduğundan hareketle, doğal ve kültürel varlıkların/mirasın korunması için bütüncül bir ülke koruma ve kültür politikası belirlenmelidir.

- Planlama yaklaşımında, plan yalnızca fiziksel müdahaleye odaklanan nihai bir belge olarak değil, doğal ve kültürel değerlerin korunması ile sosyo-ekonomik gelişme için araçları ortaya koyan, katılımcı, müzakereci, dinamik ve disiplinler arası gerçekleştirilen esnek bir süreç olarak benimsenmelidir.

- Yaşanabilir bir kent için, birbirinin kopyası halinde niteliksiz, kişiliksiz, kimliksiz kentlerde yaşamamak, yerleşimleri rant temelli “imar” kısılcısından kurtarmak için her düzey ve kapsamdaki planlamada, doğal ve kültürel varlıkların “kaynak” ya da “kullanım değeri”nden önce, “varlık değeri” olarak ele alındığı bir yaklaşım benimsenmelidir.

- Özelleştirme ve rant odaklı parçacı planlama anlayışı yerine katılımcı, şeffaf, bütüncül planlama anlayışını geliştirecek yasal düzenleme ve kurumsal yapılanma gecikmeksizin hayata geçirilmelidir.

- Merkezi idare, kentlerin kimliğini, kültürünü, ortak belleğini yok eden uluslararası sermaye güdümündeki tepeden inme projelerine son vermelidir.

Kentin kaderini etkileyecek büyük projeler halkın, kentlinin tartışmasına açılmalı; meslek odalarının, uzman kişilerin ve üniversitelerin görüşleri

ve hukuka, bilime ve tekniğe bağıllık esas alınmalıdır. Meslek örgütlerinin ve üniversitelerin bilimsel ve hukuki temellere dayandırarak karşı çıktığı hiçbir proje yerel yönetimler tarafından hayata geçirilmemelidir.

- Planlamada kararlar birbirini tamamlayıcı olmalıdır. Amaçlar, hedefler ve kaynaklar arasında bağ kurulup, değişen gereksinme, hizmet ve kaynaklarla stratejilerin yeniden belirlenmesi sağlanmalıdır. Uzun erimli ve kapsamlı planlama anlayışına yeniden dönülmelidir.

- Yaşanabilir kentler için; planlama temel araç olarak görülmelidir. Planlama rantı belirli kişilere dağıtım aracı olarak kullanılmamalıdır. Kamu yararına aykırı, yasa dışı plan değişiklikleri durdurulmalıdır.

- Noktasal olarak rantın yüksek olduğu yerlerde yapılan büyük projelerden derhal vazgeçilmelidir.

- İdari toplantılara dönüştürülen ve askı itirazı ile sınırlandırılan halkın katılımı, planlamanın her aşamasında toplumun tüm taraflarının etkin katılımını sağlayacak mekanizmalarla tanımlanmalıdır.

- Yol, otopark, elektrik, su gibi teknik altyapı; okul, sağlık ocağı gibi sosyal donatı alanları; park, çocuk bahçesi, spor tesisleri gibi açık ve yeşil alanların, mevcut durum ve nüfus tahminleri göz önüne alınarak belirlenmeli, kentsel standartlar çağdaş, insanca, sağlıklı yaşam alanlarını oluşturacak şekilde yeniden belirlenmelidir.

- Sağlıklı ve uyumlu gelişen, kültürel ve doğal değerleri korunan kentlerin yaratılması için toplumun ve ilgili meslek odalarının da görüşü alınmalıdır.

- Kentlerimizde var olan sorunların aşılması, sağlıklı kentsel çevrelerin oluşturulması ve kentsel yaşam kalitesinin iyileştirilmesi doğrultusunda, toplumun büyük bölümünü dışlayan, halkın katılım ve denetimine kapalı mevcut yerel yönetim biçimi aşılmalı, kent halkının ve meslek örgütlerinin demokratik katılımı, etkin temsiliyeti ve denetimi sağlanmalıdır.

- İmar konularında uzmanlaşmış bir yargı sistemi geliştirilmelidir.

İnsanlık Onuruna Yaraşır, Sağlıklı Bir Çevrede Yaşam İçin;

- Yerel yönetimler, eğitim, sağlık, sosyal hizmetler ve yardım gibi temel 'kamu hizmetlerine', kamusal alan sorumluluğu ile yaklaşmalıdır. Bugün

kentlerimizde ve yerel yönetimlerinde, yapısal bir programın dayanağı olarak uygulanan yeni liberal politikalar ve özelleştirme sürecinin karşısında, temel kamu hizmetlerinde toplumcu bir yaklaşım tesis edilmelidir.

- Kentsel kamu hizmetlerinin, girişimcilerin kar amacıyla yerine getirdiği bir faaliyet olarak ticarileştirilmesini dayatan özelleştirme anlayışı reddedilmeli, kentlerde yaşayanlar “müşteri” değil, kentsel hizmetlere eşit ulaşma hakkına sahip insan olarak görülmelidir.

- Bütünleşik bir konut politikası geliştirilmelidir. Konut, anayasal olarak “barınma hakkı” olarak ele alınmalı, dar ve orta gelirlielerin nitelikli konut edinmelerine olanak sağlayacak politikalar devletin temel politikalarından birisi olmalıdır.

- Planlama ile teknik altyapı planlaması arasında eşgüdüm sağlanmalıdır.

- Sağlıklı kentsel gelişme için, toplu taşıma ve bisiklet kullanımını özendirici, yaya öncelikli ulaşımı destekleyen kentsel gelişme modellerine dayanan planlama ilkeleri benimsenmelidir.

- Plan değişiklikleri daha fazla rant için değil, kentsel standartları yükselterek yol, otopark, okul, sağlık ocağı, park, yeşil alan, oyun alanı, spor tesisleri gibi sosyal donatı ve teknik altyapı alanları kazanmak için yapılmalıdır.

- Kentsel mekân kullanım standartlarını doğrudan etkileyen, yoksulluk, göç ve nüfus yığılması sorunlarının çözümü için acil olarak “istihdam odaklı yerel kalkınma modelleri” geliştirilmelidir.

- Elektrik, su, doğalgaz, temiz hava, ulaşım, haberleşme gibi temel insan ihtiyaçlarının karşılanmasında, kar amacı gütmeyen, arz güvenliğini temel alan, ucuz, kesintisiz, temiz hizmet üretme anlayışı geliştirilmelidir.

- Kentlerimizin su havzalarında yaşanan yoğun yapılaşmanın önüne geçilmelidir. Uluslararası düzeyde stratejik önemi önümüzdeki yıllarda giderek artacak ve temel bir insan ihtiyacı olan suyun temin edildiği kaynaklar ve havzalar “koşulsuz ve istisnasız” korunmalıdır.

- Topluma ait bu kaynaklardan elde edilen suyun ticari bir meta haline getirilmesi kabul edilemez. Suyun her türlü kirlenmeden arındırılarak en ekonomik tercihler dahilinde halka ulaştırılması sağlanmalıdır.

- Sağlıklı, kaliteli yaşam ve çalışma alanlarının oluşturulmasında toplumun kolektif aklını ve irade etkinliğini temsil etmeyi amaçlayan planlamayı, toplumsal yaşamın tüm alanlarına sokacak bir süreç başlatılmalıdır.
- Kentte yaşayan farklı sosyal kesimleri bölen, parçalayan değil, ortak yaşam ve dayanışma bilincinin geliştirildiği yeni kamusal mekan ve yapılar üretilmelidir.
- Kentlerimizde ve yakın çevrelerinde bulunan kamuya ait arazi ve yapıların satışı ya da özelleştirilmesi yöntemleri ile elden çıkarılmasına son verilmelidir.
- Halkın gıda güvencesi ve güvenli gıda tüketimi temel bir haktır. Gerek bu hakkın temini, gerekse bilinçli gıda tüketimi ve üretimi için gıda denetimlerine yönelik politikalar saptanmalı ve uygulanmalıdır.
- Koruyucu sağlık hizmetlerini temel alan, parasız sağlık ve sosyal hizmet uygulamaları hayata geçirmelidir.
- Yaşlılar için özel programlar geliştirmeli, sağlıklı yaşlanmanın koşulları yaratılmalı, ihtiyaç sahiplerinin koruma altına alınması sağlanmalıdır.
- Katı ve sıvı atıkların göl ve nehirlerle boşaltılması, atıkların yakılması gibi geçici, kısa dönemli önlemler ve yaklaşımlar terk edilmelidir. Temiz üretim teknolojileri ile örneğin alternatif yakıt kullanımı ve benzeri önlemlerle atığın kaynağında azaltılması ve kirliliğin önlenmesi gibi yeni ve kalıcı yöntemler uygulamaya alınmalıdır.
- Yeşil alanların korunması ve geliştirilmesi, hava kalitesi ve iklimine olumlu katkıda bulunan temel faktörlerdendir. Kent ve kırsal doğal kaynaklarını ve biyolojik çeşitliliklerini korumak, zenginleştirmek ve herkes için erişilebilir kılmak temel politika olmalıdır.
- Su potansiyeli, toprak veri tabanı ve haritaları esas alınarak, çevre öncelikli kalkınma ilkesi doğrultusunda toprağın niteliği, arazinin yeteneği ve diğer arazi özellikleri gözetilerek uygun kullanım şekilleri belirlenmelidir.
- Suyun her türlü kirlenmeden arındırılarak kaynağından çıktığı gibi en sağlıklı ve ekonomik biçimde insanlara ulaştırılması (sistemdeki su kaçakları da giderilerek) için; ileriki yıllar ihtiyacı hesaplanarak plan ve projeler geliştirilmeli, büyük kentlerde olduğu gibi, kentte yaşayanlar paketlenmiş sulara mahkûm edilmemelidir.

- Su kirliliği yanında, hava kirliliği, gürültü kirliliği, görsel kirlilik gibi sorunların çözüldüğü ve toplumsal yaşamı kolaylaştırmak amacıyla kentsel altyapı çalışmalarının etkili ve verimli yapıldığı bir çevre yönetimi oluşturulmalıdır.
- Yerel yönetimler, özellikle insan sağlığının korunması amacıyla bu konuda gerekli duyarlılığı göstermeli ve kent yaşamında önemli yer tutan fiziki planlarda kentsel sağlığa yönelik alt ve üst yapı program ve projelerini vakit geçirmeksizin uygulamaya almalıdır.
- Mevzii imar uygulamaları kaldırılmalıdır. İmar afları yasaklanmalıdır. Kente karşı suç tanımı geliştirilerek yasal toplumsal yaptırımlara işlerlik kazandırılmalıdır.

Her Türlü Afet Olasılığına Hazır Olabilmek İçin;

- Deprem yanı sıra, çevreye uyumsuz, kontrolsüz, plansız büyüyen yerleşim alanlarımızda sıkça yaşanan sel olayları ile büyük orman yangınları da afetler arasında sayılmalıdır.
- Depremlerden ve diğer bütün doğal ve toplumsal afetlerden korunma yönündeki istemler, en temel insan hakları arasında ele alınmalıdır. Daha güvenli, daha sağlıklı ve yaşanabilir bir çevrenin her yurttaş için temel insan hakkı olduğu ana ilke olarak kabul edilmelidir.
- Afet tehlike ve risklerini dikkate alan afete duyarlı planlama yaklaşımının geliştirilmesi ve yerbilimsel verilerin planlamaya entegrasyonu sağlanmalıdır.
- Kentlerde afetlerden korunmak ve zararlarından en az etkilenmek amacıyla “Afet Risk Yönetimi” anlayışı benimsenmeli, öncelikle afet riski olan bölgeler tespit edilmeli ve söz konusu riskleri azaltacak önlemler alınmalıdır. Tüm kentlerimizde kapsamlı afet yönetim planları hazırlanmalı ve gecikmeksizin uygulama olanakları yaratılmalıdır.
- Deprem öncesi, deprem sırası ve sonrasında yapılacak çalışmalara ilişkin kamu ve toplum yararını temel alan Ulusal Deprem Stratejisi, Türkiye Deprem Master Planı ve Afet Yönetimi Stratejik Planı oluşturulmalıdır.
- Devletin anayasal görevlerinden birisi olan sağlıklı, güvenli ve yaşanabilir kentler kurmak için doğal varlıkları, ekolojik, tarihi, kültürel, toplumsal değerleri koruyan, yaşatan, geliştiren bir arazi kullanımı ve yerleşim politikası temelinde bütüncül planlama yaklaşımı benimsenmeli, gerekli finansal ve kurumsal yapı oluşturulmalıdır.

- Sağlıklı ve güvenli yapı üretim ve denetim sürecini ticari bir alan olarak sermayeye teslim eden anlayış bırakılmalı, kamusal denetim etkinleştirilmelidir.
- Yapı denetiminde istisnalardan vazgeçilmeli, TOKİ, KİPTAŞ ve benzeri kuruluşların ürettiği yapılar da dahil olmak üzere tüm kamu yapıları yasa kapsamı içine alınmalıdır.
- Depremlerde can ve mal kayıplarını artıran faktörlerin başında gelen, adeta geçerli sistem haline getirilen kaçak yapılaşmayı özendiren imar aflarından vazgeçilmelidir. Teknik ve bilimsel gerçekleri görmezden gelerek adeta “ölüm garantisi” olan “kaçak yapı affı” bir seçenek olmaktan çıkarılmalıdır.
- Gerek yapılar için, gerekse yapı üretim sürecinde bulunan ve sorumluluk üstlenenler için, “Mali Sorumluluk Sigortası” ve “Mesleki Sorumluluk Sigortası” hayata geçirilmelidir.
- Şantiye şefliği, yapı üretimi veya mimarlık, mühendislik hizmeti gerektiren herhangi bir imalatın; plan, proje, resim ve hesaplarına, fen ve sanat kurallarına, genel şantiye organizasyonu işlerine dair teknik mevzuata uygun olarak yürütülmesi ve denetlenmesi işidir. Yasa ve yönetmelikler hizmet tanımının gereklerine göre düzenlenmelidir.
- Okullar, hastaneler başta olmak üzere kamu yapılarının depreme karşı güvenli olup olmadıklarının konunun uzmanı mühendisler tarafından tespitine yönelik çalışma başlatılmalı, üniversiteler, TMMOB'ye bağlı ilgili odalar ve belediyeler bu çalışmada yer almalıdır.

Kentsel Ulaşımında Etkin Çözümlerin Sağlanması İçin:

- Ulaşımında uzun ve kısa erimli hedefleri ve stratejileri belirleyen kentlerin tarihsel ve kültürel dokusu, çevre ve ekonomik boyutlarını da dikkate alan bir “Ulaştırma Ana Planı” yapılmalıdır.
- Kentler arası ve kent içi yük ve yolcu taşımacılığında temel ilke ve strateji, demiryolu yatırımları artırılarak karayolu-demiryolu dengesizliğinin giderilmesi, toplu taşımacılığa ağırlık verilmesi ve kent içi otomobil kullanımının kısıtlanması olmalıdır.
- Ulaşım planlaması tek elden eşgüdüm içinde yönetilmeli, ulaşım yatırımları mutlaka planlarına dayalı olarak gerçekleştirilmelidir.

- Ulaşım sistemi, yolcuların ihtiyaçlarına en uygun şekilde aktarma yapmalarına imkan verecek bütünleşik bir sistem olarak tasarlanmalıdır.
- Kentsel ulaşım, özelleştirme ve ticari bir işletme anlayışı ile değil, kamusal bir hizmet olarak ele alınmalı, kent mekânının düzenlenmesinde “Lastik tekerlekli araç” değil, “insan” odaklı politikalar esas alınmalıdır. Yollar, meydanlar ve tüm kentsel açık alanlar sosyal mekanlar olarak algılanmalı ve bu anlayış çerçevesinde düzenlenmelidir.
- Ulaşım araçlarının yarattığı gürültü, hava kirliliği ve çevre sorunlarından kaynaklanan olumsuzluklar en aza indirilmelidir.
- Kent içi ulaşım bir hak olarak ele alınmalı, emekçi sınıfların yaşadığı semtler için “pozitif ayrımcılık” olarak tanımlanabilecek düzenlemeler yapılmalı, bu bölgelerde yaşayan insanlar ulaşım hizmetlerinden ücretsiz ya da sembolik ücretlerle yararlanmalıdır. Benzer uygulama ve politikalar, öğrenciler için de hayata geçirilmeli, yaşlılar ve engelliler de ulaşım planlamasının dayandığı temel politikanın başat unsurları olmalıdır.
- Ulaşım kültürü ve güvenliği için eğitim programları ve görsel eğitime önem verilmelidir. Trafik güvenliğinin sağlanması için okul öncesi, ilköğretim ile yetişkinlere yönelik eğitim yapılmalıdır. Sadece sürücüler değil yayalar ve yolcular da bu eğitim kapsamına alınmalıdır. Radyo ve televizyon gibi kitle eğitim araçlarında eğitici yayınların izlenebilir saatlerde yapılması sağlanmalıdır.
- Ulaşım ve trafik konularında mahkemelerde bilirkişilik yapacaklarda; ilgili meslek odası tarafından bu konularda eğitilip belgelendirilmiş olmaları şartı aranmalıdır.
- Hava kalitesini olumsuz etkileyen otoyol ve kara taşımacılığının yerine insan odaklı toplu ulaşım olanakları geliştirilmelidir.
- Kentler yaya, yaşlı, çocuk ve engelliler için yaşanabilir ve ulaşılabilir altyapı ve üstyapı standartlarına sahip olmalıdır.

Doğal, Kültürel ve Tarihi Mirası Korumak ve Geliştirmek İçin,

- Devletin anayasal görevi olarak sağlıklı, güvenli ve yaşanabilir kentler için; doğal varlıkları, ekolojik, tarihi, kültürel, toplumsal değerleri koruyan, yaşatan, geliştiren bir arazi kullanımı ve yerleşim politikası temelinde bütüncül planlama yaklaşımı benimsenmeli, gerekli finansal ve kurumsal yapı oluşturulmalıdır.

- Kùltürel mirasa ve ortak belleğe ilişkin eser, yapı, meydan ya da kent parçalarının korunmasına ilişkin olarak politikalar geliştirilmelidir.
- Kentlerin tarihi ve kùltürel değerlerinin korunması, geliştirilmesi, gelecek nesillere aktarılması sağlanmalıdır. Tarihsel ve kùltürel geçmişimizin kentlerdeki varlıklarına yönelik her türlü olumsuz eylemin zeminini sağlayan, tahrip ve yok edilmelerinin önünü ačan, bu tarz kamusal değerlerimizin rantsal dönüşümünü hedefleyen yasal düzenlemelerden ve uygulamalardan vazgeçilmelidir.
- Kentlerin tarihi ve kùltürel değerlerinin korunması, geliştirilmesi, gelecek nesillere aktarılması sağlanmalıdır.
- Tarihsel ve kùltürel geçmişimizin kentlerdeki varlıklarına yönelik her türlü olumsuz eylemin zeminini sağlayan, tahrip ve yok edilmelerinin önünü ačan, bu tarz kamusal değerlerimizin rantsal dönüşümünü hedefleyen yasal düzenlemeler kaldırılmalıdır.
- Bu değerlerin korunmasında öncelikli toplumsal bilincin geliştirilmesi yönünde politikalar tesis edilmelidir.
- Kente dair ortak değerlere, kentsel tarihi dokuya ve çevreye yönelik zararlar, kente karşı suç olarak görülmelidir.
- Yerleşimlerin çevresindeki tarım, mera, orman ya da tescil harici topraklar rant aracı olarak görülmemelidir.
- Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu hükümleri doğrultusunda verimli tarım arazileri korunmalı ve yapılaşmaya aılmamalıdır. Mera, yaylak, orman ve 2B alanlarından belediye sınırları içinde kalanlar yerel yönetimlerce korunmalıdır.
- Yapılan imar planları ve plan değişikliklerinde, gerek kamu yararı gerekçelerini öne sürerek ve gerekse gerekçeleri açıklanmadan rant amaçlı olduğu rahatlıkla anlaşılan mutlak tarım arazilerinin kolaylıkla ortadan kaldırılmasına yönelik uygulamalara son verilmelidir.
- Geri dönülemez bir noktaya gelmeden, kent ekosistemlerine, kent ormanlarına ve diğer tüm doğal kaynakların tahrip edilmesine son verilmelidir.

Kadınların, Çocukların, Engellilerin, Yaşlı ve Yoksunların Toplumsal Yaşama Tam ve Eşit Yurttaşlar Olarak Katılımı İçin;

- Kent ortamında kentsel ulaşım hizmetlerinin, yolların, kaldırımların, kamuya açık yapıların ve kullanım alanlarının düzenlenmesinde engelli bireylerin hak ve ihtiyaçlarına uygun standartlarda tasarımlar yapılmalıdır.
- Tüm mekânsal düzenlemeler engelli, hasta, çocuk, yaşlı ve kadın duyarlı anlayışla düzenlenmelidir.
- Engellilerle ilgili yasal düzenlemelerde öngörülen koşulların yerine getirilmesi yerel yönetimler için öncelikli bir görev olmalıdır. Örnek nitelikli, sürekliliği olmayan ve sınırlı alanlarda yapılan uygulamalarla yetinilmemeli, kentin bütününde, tüm yaşam alanlarında bu standart uygulamaların hayata geçirilmesi için gerçekçi programlar oluşturulmalıdır.
- Engelli yurttaşlarımızın tüm kamusal alanlarda eşit olarak var olabilmeleri için mekansal tasarım ilkeleri geliştirilmeli ve uygulanmalıdır.
- Çalışamayan engellilerin kamu hizmetlerinden ücretsiz yararlanmaları sağlanmalıdır.
- Toplumcu bir bakış açısıyla, engelli kentlilere yönelik sosyal hizmet uygulamaları geliştirilmelidir. Belediyelerce hazırlanan proje, uygulama ve hizmetlerde engelliler için pozitif ayrımcılık yapılmalıdır.
- Çalışamayan engellilerin kamu hizmetlerinden ücretsiz yararlanmaları sağlanmalıdır.
- Kadınların kendilerini daha iyi ifade edebilecekleri, güvenli ve özgür hissedecekleri; Çocukların ve gençlerin sportif, kültürel ve sanatsal gelişimlerini sağlayabilecekleri ortamlar ve mekânlar üretilmelidir.

Başka Türlü Bir Kentsel Dönüşüm ve Barınma Hakkı İçin;

“Yaşanabilir Kentler İçin TMMOB Kentsel Dönüşüm İlkeleri” 19.01.2013 tarihinde yayımlanmıştır. Buna göre:

- Sağlıklı ve yaşanabilir bir kentsel çevre oluşturulabilmesi için, kent planlama disiplini içinde geliştirilmiş olan tüm planlama ilkeleri ve kuralları ile mühendislik ve mimarlığın bilimsel ve teknik gereklilikleri planlama disiplininin bir parçası olan kentsel dönüşüm uygulamaları

açısından da vazgeçilmezdir. Bu nedenle, geliştirilen tüm projelerde, kamu yararı ilkesine ve mühendislik, mimarlık ve planlama ilkelerine ayrımsız biçimde uyulmalıdır.

- Kentsel dönüşüm, kentsel yenileme ve sağlıklaştırma çalışmaları için, mühendislik, mimarlık ve şehir planlama disiplinlerinin teknik, bilimsel ve yasal gereklilikleri ile teknik ilkelerini esas alan, genel ilkeler belirlenmelidir. “Kentsel dönüşüm alanı” ilan edilmeden önce, “kentsel yenileme”, “kentsel sağlıklaştırma” gibi hangi müdahale biçiminin uygulanacağını belirlenebilmesi için; öncelikle, deprem, yapı niteliği, taşkın, heyelan vb risk altındaki alanlar; yapı güvensizliği olan ve eskimiş (kentsel mekânın niteliksizliği) kent bölgeleri; doğal, tarihi, arkeolojik, kültürel niteliğe sahip alanlar; kent kimliği açısından önemli alanlar belirlenmelidir.

- Kentsel dönüşüm uygulamalarıyla fiziksel, sosyal ve ekonomik açıdan sağlıklı ve yaşanabilir bir çevre oluşturulabilmesi amaçlarının bütünsel olarak gerçekleştirilebilmesi için öncelikle sürece katılacak tüm aktörlerin yer aldığı örgütlenme biçimi oluşturulmalı ve finans kaynakları tarif edilmelidir.

- Geliştirilen projelerde toplumsal, fiziksel, doğal, çevresel ve ekonomik koşullar birlikte ele alınmalı, proje alanlarına yönelik planlama kararları kent bütününe yönelik kararlardan koparılmamalı, ayrıştırılmamalı, üst ölçekli plan kararlarına aykırı uygulamalardan kaçınılmalı, projeler başta ulaşım kararları olmak üzere, olası çevresel etkileri analiz edilerek, kent planı ile bütünleşik olarak ele alınmalıdır.

- Dönüşüm, sağlıklaştırma ve/veya yenileme öngörülen alanlar, kentin gelecekteki niteliğini belirleyen planlarıyla uyumlu, plan ana kararlarını gözeterek bütüncül bir bakış açısına sahip olmalı ve planlama, programlama, projelendirme ve parasal konulara dair süreç, çözüm ve uygulama araçları ile bir bütün olarak ele alınmalıdır.

- Sağlıklı ve güvenilir bir çevre oluşturulmasında kritik öneme sahip yapı denetim sisteminde kamu denetimini etkinleştirmek için, kentsel dönüşüm alanlarının belirlenmesinde ve uygulamanın her aşamasında TMMOB'ye bağlı meslek odalarının görüşü ve önerileri alınmalı ve meslek odaları denetim sürecinde etkin olarak yer almalıdır.

• Projeler temelde rant artışının değil, can güvenliğinin sağlanmasını ve yaşam düzeyinin yükseltilmesini amaçlamalı, kentsel dönüşüm projeleri ayrıcalıklı imar hakkı sağlama aracı olarak kullanılmalıdır. Bu kapsamda tüm yapılaşmalara yönelik güçlü, kamusal yapı denetim sistemi yaşama geçirilmeli, uygulama sonucu oluşan rant artışları doğrudan kamuya kazandırılmalıdır.

• Dönüşüm projesine konu olan alanların yeniden yapılanmasında; konut alanlarının sağlıklı bir yaşam alanı niteliğine kavuşması için, sosyal ve teknik altyapı tesisleri ile çalışma alanlarına yönelik kararlar birlikte ele alınmalı, kentsel sosyal donatılar insanca yaşama şartlarını sağlayacak standartlara uygun olarak geliştirilmeli, teknik altyapının ve sosyal donatı tesislerinin konutlarla eş zamanlı biçimde kullanıma geçmesi sağlanmalıdır.

• Afet tehlikesi karşısında alınabilecek tek önlemin “yapı düzeyinde” güçlendirme ve yenileme olduğu düşüncesinden vazgeçilmelidir. Yapılar, kentsel ve/veya bölgesel düzeyde ele alınarak, afete duyarlı planlanma yaklaşımı esas alınmalıdır. İmar planları risk azaltma önlemlerini kapsayacak şekilde yeniden yapılandırılmalıdır. Kentsel dönüşüm projelerinde kent bütününe ilişkin risk faktörleri belirlenmeli ve bu verilere göre risk azaltma planları hazırlanmalıdır.

• Kentsel dönüşüme konu edilen alanlar ve yapılar açısından, tüm tarihsel birikimi ve kültürel zenginliği ortadan kaldıracak yıkım ve yeniden yapma dışındaki seçeneklerin; koruma, yenileme, iyileştirme, güçlendirme ve canlandırma seçeneklerinin öncelikle araştırılması ve tartışılması sağlanmalıdır.

• Dönüşüm projelerinde, kentleri ve kırsal alanları estetikten yoksun kimliksiz hale getiren, yerel kimliği ortadan kaldıran tek tip mekân üretiminden vazgeçilmeli, kentsel mekânı parçalayan ve ayrıştıran uygulamalara son verilmeli, gerek yerleşim bütününde gerekse tek yapı ölçeğinde yerelin özellikleri, kırsal dokusu, tarihi ve kültürel birikimi ve özgünlükleri mutlaka korunmalı, özgün niteliğini devam ettirecek toplumsal yaşam ve kültürel değerleri dikkate alan yaklaşım benimsenmelidir.

• Dönüşüm projeleri hiçbir koşulda tarihi ve kültürel değerlere zarar vermemeli, bu niteliğe sahip alanlarda gerçekleştirilecek dönüşüm

projeleri tarihi ve kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi çabasının bir parçası olarak ele alınmalıdır.

- Dönüşüm projelerinde; yaşamın gerçek sigortası olan ormanlar, meralar, sulak alanlar, kıyılar, gibi doğal varlıklar ile ulusal veya uluslararası özgün nitelikleri nedeniyle doğal sit, ÖÇK (Özel Çevre Koruma Bölgesi), milli park, tabiat parkı, sulak alan gibi doğa koruma statüsü verilmiş alanlar, toplumun gıda kaynakları olan verimli tarım alanları, zeytinlikler gibi özel ürün alanları hiçbir koşulda yapılaşmaya açılmamalı ve mutlak biçimde korunmalıdır.

- Zemin yapısı nedeniyle risk taşımayan, yalnızca yapı güvensizliği ve kentsel mekânın niteliksizliği nedeniyle dönüşüm projesine konu olan yerlerde, proje alanında yaşayanların uygulama sonrası yine aynı bölgede yaşaması sağlanmalıdır.

- Zemin yapısı nedeniyle risk taşıyan ve yapılaşmaya kapatılması gereken bölgelerde yaşayanların, iş olanakları ve ulaşım koşulları dikkate alınarak, gerek geçici iskân aşamasında ve gerekse uygulama sonrasında yakın çevrede iskan edilmesi sağlanmalıdır.

- Yenileme, sağlıklılaştırma ve dönüşüm süreçleri şeffaf olmalı, karar süreçleri ilgili toplum kesimleriyle paylaşılmalı; sürecin tamamında projeden etkilenen toplum kesimlerinin bilgiye kolayca erişebilme olanağı yaratılmalı; bu kapsamda dönüşüme konu olan sakinlerinin sosyal açıdan zarara uğramaması ve yerinde dönüşüm ilkesi en önemli hedeflerden birisi olmalıdır.

- Projelerin uygulanması hiçbir koşulda yaşayanlar açısından sosyal ayrılmaya/toplumsal kırılmaya/sosyal bir yıkıma neden olmamalı; kent hakkı, konut dokunulmazlığı ve barınma hakkı ilkeleri, kiracıları da kapsayacak biçimde kamusal güvence altına alınmalıdır.

- İdari dava açma hakkı, hak arama hürriyeti temelinde düzenlenmelidir.

- Barınma hakkı sahipliği; mülkiyet belgesinden bağımsız, sağlıklı bir yaşam çevresi içinde, çağdaş, yaşanabilir konut hakkı olarak kabul edilmelidir.

- Dönüşüm projelerinden etkilenen tüm kesimlere ayrımsız biçimde, projenin başlangıcından sonuçlanmasına dek, güvenli ve sağlıklı yaşam

olanaklarına sahip geçici iskân olanakları yaratılmalı ya da günün koşullarına uygun kira yardımı yapılmalıdır.

- Projelere doğrudan kamusal kaynak aktarımı da yapılarak, konut edinme koşulları proje alanında yaşayanların ödeme gücü oranında düzenlenmeli, uygulamaların tüm kesimler açısından dışlama ve tasfiyeye neden olması önlenmeli, olası geri ödemeler iskân sonrası başlatılmalıdır.
- Proje alanında yaşayan ve projeden etkilenenlere mevcut konutundan daha küçük, daha niteliksiz, daha düşük sınıfta konut verilmemeli, diğer yandan bu amaçla yapılacak düzenlemeler haksız borçlandırma gerekçesi olarak da yansıtılmamalıdır.
- Mevcut kullanıcıların, gerçekleşecek dönüşüm sonucunda aynı alanda yaşamlarını sürdürebilmesini olanaklı kılacak, ortak giderleri karşılamaya yönelik, sürdürülebilir, gelir yaratıcı olanaklar yaratılmalıdır.
- Kent kültürünü, kimliğini geri dönülmez biçimde yok eden, halen yaşanan/yaşanacak olan tahribatın durdurulması ve mağduriyetlerin önlenmesi için “Kentsel dönüşüm” adı altında hali hazırda sürmekte olan ve bilimsel esaslardan ziyade rant temelinde hazırlanmış projeler derhal durdurulmalı, yukarıdaki ilkeler bütününe göre yeniden düzenlenmelidir.